מדינת ישראל

משרדי הממשלה

משרד _____

מס' תיק _____

המשרד לענייני דתות

מיכל-אריה

רחבת הכותל

30/5/1988 - 10/7/1988

15782/7 מס' תיק

שם וניק לשכת מנכ"ל אורלב -רחבת הכותל
מספר פריט גל-15782/7
מספר פריט 0009618
מגובת 2-113-2-6-3 תאריך הדפסה 04/11/2018

מקום _____

בס"ד, כ"ה תמוז תשמ"ח
10.7.88

נשלח לעניני דתות
לשרת המנכ"ל
12-07-1988
נתקבל

לכבוד
מפכ"ל משטרת ישראל רב נדב דהאלוס
מפקד מחוז ירושלים. אלוף בן עמי

הנדון: חלול שבת ע"י חיילות חיב"ה וחיילי הג"א בכותל המערבי.

א. ביום שבת כ"ב תמוז 9.7.88 בשעה 10:15 ישבו חיילות חיב"ה וחיילים בצוותא, בכניסה לרחבת הכותל המערבי, בנקודת הבקורת הראשית מול שער האשפתות והאזינו לרדיו בקול רם, תוך פגיעה קשה בקדושת המקום וברגשות מתפללי הכותל המערבי, למרות אזהרות מפורשות של סדרן משרד הדתות במקום ושל אחד המתפללים.

ב. הנני מפנה את תשומת לבכם למכתבכם מתאריך 20/5/88 המצ"ב בדבר ההקפדה על קדושת המקום, כמתחייב מחוק המקומות הקדושים 1981, החתום ע"י ממשלת ישראל.

ג. נבקשכם מאד לנקוט בצעדים משמעתיים המתבקשים ע"פ האמור במכתבכם הנ"ל.

ד. אנו שבים ומבקשים לפרסם ב-5 נקודות הבקורת בכותל המערבי הוראות ברורות לשמירת השבת וקדושת המקום. זאת, כדי למנוע השנות תופעות פוגעות מעין אלו.
כאמור בסעיף ב' במעמד הנ"ל.

ה. נא לטיפולכם היעיל והמהיר.

בברכה ובתודה,

וועד מתפללי הכותל המערבי.

העתקים:
מנכ"ל משרד הדתות מר זבולון אורלב
מפקד משטרת ירושלים מר יהודאי
רב הכותל המערבי הרב גץ
רב מחוז ירושלים הר ברנוי
מר ציקוביץ ומר הלפמן/המרן הרפורטים
הסן הרנוי רב מאיר ירושלים
המען לתשובה: הרב אביגדור נבנצאל
בתי מחסה
הרובע היהודי.

ב ל מ י ס

צבא הגנה לישראל
ד.צ. 02276
סימוכנו מב' 880
20 מאי 88
טלי 02-691361

אל: הרב אביגדור נבנצאל
רח' בתי מחסה הרובע היהודי
ירושלים

הנדון: שמירת שבת ברחבת הכותל

1. לאחר עיון מעמיק בפניתך הרני להודיעך כי:
א. חיילי הג"א ברחבת הכותל פועלים תחת פיקוד מ"י מרחב ירושלים ואינם תחת אחריות צה"ל ובמסגרת זאת מקבלים תדרוך והנחיות ממשטרת ישראל.
ב. בשיחה שקיימתי עם מפקד מ"י מרחב ירושלים תנ"צ יהוראי הועלה הנושא וסוכם: כי החיילים יתודרכו וינוחו בהתאם ע"י גורמי המשטרה האחראים על האזור.
ג. בנוסף לכך תודרכו מפקדיהם של החיילים להקפיד על שמירת קדושת המקום ולנקוט באמצעים משמעתיים חמורים נגד מחללי שבת.
ד. בברכת חג שבועות שמח.

בן - עמי אמנון - אל"מ
מפקד היחידה.

לוסה עותקים
רס"ן הרב שמעון בר - נוי
תיק קבילות.

מטה הרמטכ"ל
לשכת המפקח הכללי

ירושלים, _____

כד' בסיון תשמ"ח
(9.6.88)
154901
סימוכין: 1.6.16

לכבוד
רב הרובע היהודי
הרב אביגדור נבנצל
בתי מחסה הרובע היהודי
ירושלים

הנדון: הצורך הדחוף בכתיבת פקודות קבע וכללי התנהגות מחייבים לחיילי צה"ל, מג"ב, הג"א ומשטרת השומרים בשבתות בכותל המערבי-20 שנה לשחרור הכותל

סימוכין: מכתבך מיום 28.4.88

1. בהמשך למכתבך שבסימוכין הריני לעדכנך כי המטכ"ל בדק ועודכן בנוהלי התנהגות אנשי משטרת ישראל והכוחות הכפופים לה באיזור הכותל.

2. קיימות הנחיות כתובות לשומרים בעמדות ולמאבטחים המנחות כיצד לנהוג והן מתבססות על חקנות שמירה על מקומות קדושים ליהודים משנת תשמ"א 1981.

3. הכוחות הקיימים במקום קבועים. למעט אנשי הג"א שמתחלפים מידי חודש והם מתודרכים מידי חודש עם כניסתם לתפקיד.

4. יש הערות לגבי השומרים ואנו פועלים לתיקונן באמצעות פעילות הדרכה ופיקוח; שינוי חקני הנקודה לאנשי סיור; וחצבת עמדות שמירה ברמה גאותה.

5. לידיעתך בבקשה.

ב ב ר כ ה,

יאיר יצחקי, נ.רב-משנה
עוזר המטכ"ל

מדינת ישראל

ישראל

273223

סנהלת הכות ל

10/7/88

ניהול פרקטי יעילות חשבונות - עזרת מס' יאיר

בס"ד

ושבר מנהלת הכולל (- תפארת מילולית.)

יום כ"ד בתשרי התשנ"ח 10.7.88

אורלה: כוונתי הקדומה בישיבה בו לעמוד את האירועים סביב פתיחת המערכה בקיצור הפסוקי.

בן דהט: מלבד לתשב התיאום עם הצוות אמו יש לעמוד, כל שהו הקונים המנהלי בפלבה.
אני מבהיר בצער כי אני מתקן לשים המר מעצורה לבטל את הפיורה הארכיאולגית הנעשית בדרשה מעבר אגל הביקה.
כשמקבלים רשיון חפירה יש דרישה בחוק הלאומי סגיל 30 לקבל המר אולם בחשבה בו מגלה לא הופלה. בכל התפורות באל-אוליגיות שבצמן בירושלים ושמרתלנה מה בריגל כה מאש, שחלון לבקשת הלוחה - לא נדרשנו לקבלת המר.
בעיה בכן, אני מלא מבת הדרשה" [ולו מבת רשיון חפירה שמה לקבלו פיק תיאום מקדם ודר, שבמעט ולו מאמשה מדבה ארכיאולגית] ודרשה" איך מלדיבה כל תיאום.
כן פולמת הבדיקה כה מל שיך בבורת הדרשה. כה לגיטימי חוקי ומקובל ומאוד הכל מבהן ואינו מרש כל הימר מבלריבה. למרות כאב ומלפיכ נחתי את הבעיה הנפרסם לתחילה - אמ"ל רבלל, לפנים משורת הדין ומאבתי המקבלת ובנוסף לקבלת הסברים / ידיעתם על נדיב הלוחה במנהלת.
מדם במנהלת הקודמת כי אני ומטפל בנושא התשמל נצא מעמי כפי שליך, עם כל התאומים, הבקבוצים - טבעים וכו'.
מאז לצאת הכנתי עם מעבר החלק נמר הסכרה, כפי שהוכן לי.
לא הבטחתי, ולו קבלתי את לדעתי, ואבריהב, בישבב המנהלת בתר שלו לשמרכם ולו להביעל לוותקל מראש על מולד החפירה, עם לא מוד בהתלחב.
[רק אחרי תחילת הפעולות ומדין ובהרבה עם אנשי המשטרה נודע לי מהמנן הבה שהמנכל והבטיח לאנשי המשטרה לוודא את אנשי הוואקלי "בעשן הבוקר"]
אחרי של שיבים הגיע לתשבי אבלמה יום לאחר שפורסם בכל הקשרים.
עם השבמי עלו מאוק רבן שהמנהלת כולה רעיב תשבה המנהלת אל כל מהבבה.

עלי: לשני ישבת המנהלת האחרונה ושם הבינה המבוגרים יקירון, בהם שלה ואני. ומעלבנו למנהלת לפנות פנה לפנינו עפי בחר ראמנה, לפי הבנתי של

קיבוץ ואיש המנהלת תהיה A מבלי ובריתו וכו'.

ביום הישיבה הקודמת הוטל עליי לשבת עם בהט, שלה וקיבוץ ע"מ לדבר בנוגע לעבודה מפורטת ולאישור בישראל בבני המנהל. סדר הישיבה המנהלת כי אדלר ירה להבין את הפתיחה ביום א' הראשון אמרו המשך תכנית העבודה המאושרת. ואכן, הרבנית הכנה, לימדה סדרה ואישרה. לפני שהוזמנתי לדבר על אישור הבנות. הבהרתי שאם אבל בן בהט, לדקשת אשלה, והלה ההחיר לי כי במאה אחוזים ברור לו שאינו מוכן כל אישה נוסף. ובמתי קשה עם מבלעל הדבר, הלבתי לאדלה את תכנית העבודה מאושרת ע"י הבנות. בעוד שבת טלפנתי לאשלה ומיד אמרתי לה פעולתי עד כה בכן כי הפתיחה תתבטל ביום א' בבוקר ובמקום, בשם אדלה להשאל בתקציב, הוא אמר כי ישבל להשאל.

ביום א' בסביבות השעה 7.40 התחלנו בהפגנה, לאחר כשעה בעוד הגיעו אנשי הוואקף בראשות המנהלים לבנון, התחיל דיון ודברים קשים, מצדו של מבנון נשלח מי ידע לקטו לאנשים רבים באמצעות הרמקול, מבנון הלך ושב לאחר כמה דקות בראש קבוצה גדולה מאד של אנשים מסתערים, כשהוא מנפנף אמרה בהט ומבון אמרה. בשלב זה התחבה המשטרה, הן ירות, מאבק וכו'. הנפיל בשטח נגדה מאוד הלוי שהגיע לדבר את המפגרה. הבנתי מכך לאחרונה שפעל בבינלאומית שלו הודעה לשם, בשם שוחח עם בהט ועם לבא, לפעמו מי דבר בשטח נמבלה הוראה לאפשר לדברים להמשך ולסיים בעוד עשר שעות. בשלב מסוים להמשך המפגרה הנפיל מי אמור חשין יחד עם מי ציפה מאז הסיקה של העירה והחל לצעוק ולהתווכח, תוך שהוא טוען שהאישורים שבידי בהט אינם מספקים. בהט ניסה להבהיר לו הסברים שהכל בסדר והאישורים מספיקים ואף סיפר לו כי יבדק את אנשי הוואקף מס' פעמים באשר לחוות המנהלת בלבון. אמיר חשין מדבר נגדי, לאחר מכן נכנס הוא ודן בהט יחד עם יאיר מוסט לשיחה עם אנשי הוואקף, שיחה שהתקיימה במשרדם במקום לפי לבד אנשי המשטרה.

בהט: בישיבה ב, הראשונה בשמו יום עם הוואקף נאמרו דברים מושגים בלבד. הדברים נאמרו בוקא לבנון שאני אישית מדבר מאמינו בטוחנו

והוא היה צריך שלכולנו הבינו שני דברים לתפיסה, האחד שלא יבזו את הרחוב
והשני שהתפיסה לא תשמש כבסיס ליכולה לבקרים אלא תשמש רק כחפיסה
ארכיאולוגית לאו טבעית להובלת עפר. עדיין הכל קלט לשיבה אל
הר הבית עם אנשי הוואקף שם ועם נציגי המועצה האסלאמית העליונה.
מבחינו הלכו לפגישה: אמיר חשין, רבן בהט ואיר אוסט. היה שם
המון רב של אנשים ומשים ומדשים. בתחילה, התלקשנו שלא מהיו שם
כל הרבה אנשים ובכל תפיסה כי סברנו שרק אי אפשר לקבל דיון
ענייני. אנחנו לא מוכנים ואמר כי הוא חושש שאם נתקיים ישבה
בכפלים מבוצרים - יהרגו את משתתפיו לאמר מכן, כשישמעו את הבאות
השיחה. עם תשובתו טענה לו - ומפנו בנושא כאת האנשים.
הוא ברש כי נפסיק את הפגישה. הוא טען שאם הבעיה היא כסף
הוא מוכן לבאים לפגישות הכסף ולחפירות מנהרה מקבילה ובלבד
שלא יבאו מן הרחוב. עוד אמר כי הוא חושש מהקבוצות שבחוץ וכן
שאינו מבין מדוע הפתאומה דרוש לבוא בוקר לרשיו.
אני מבקש להבהיר כי מי שהוה הדבר הראשי והעיקרי בישיבה לא
מטסאנו היינו אנו. ובמנהרה הטובה, אמר חשין, שימש כמתווכן.
טענתו של שבוים שלגבי התנהלות הנסיבה מיובל לאן בין הבבדים
מגיעים איזה נוהל, לפיכך.
בעלון כל הדברים לא הבנתי לפשר כי הוא היה מוכן לכוונת המנהלת.
הסברתי לו כי מתוך מחשבה על טובתו הכוונה, לא הודענו לו על
המועד המדויק, לא שלא יאשימהו לאמר מכן בשתלי פעולה וכל.
ואם המשתתפים מטעם הוואקף הכל להמת את הענין עד לאחר בחינ
כדי לוכשל דם להכנון / להתאיגן. אני נאלץ להסכים ובקשתי
לבאת להתנצלות. בהתנדבות, הסכים אמר אמר חשין
הסגנון של: "למה לבנתת לו?! לא ברוך לדברים יבוים כל מהר, וכל.
הסברתי לו כי אין חלה לדרום לליבו ידיים לתלחמה בעד הכל, מה גם
שבבר שמעתי מסולי בשלה הבה כי אנשי המנהרה כבר חלום מבפנים
את הפתח לא נאמר סובה שלא להפסיק בשלה הבה, לתקפת בינים.

לכן ידעתי והודעתי לאנשי הוואקף כי אין אפשרות להחזה. גם אני וגם
עכשיו אני סבור שסיפי השיחות עם הוואקף כי אכן אחרי ה 9.11 אנשים
יהיה לה אשיק ולתפוגר.

אני מצפה כי במבלק השיחות עם מפגן בוש "הצהירני" כי אם תהיה פעילות לגיקרים
בלא תיאום עם הוואקף זה יהיה אלה לא סמסט. כי יצטרכו לחוזק
אנשים בחלקת המשטרה וכ' הבהרתי לו כי אין כל הכוונה בשלב זה
לא, עדיין קיים השיחה והפרטים הללו אינחתים כי הוואקף יפלש בהוראה
לא כוונת הפעולה.

אורלם: אני הגעתי לשטח אחרי שנפתחה השיחה בין לוה בוש, דיברתי עם השם
ודברנו בעיקר הדברים כולל ההסכמה לבחה ואל שדחו של השם
לא הבה נתה ברף סיכמנו לחנוך את ההתרגשות בין הרשות הישראלית
השונות ולרבד את האולה שנעבה לי הנציגים ולהסכים בדבר, לבחוה.
כאן "נולד" אבל סלי כלשון הנמת הבלת לא פעת החפשה
וכיתון בעפר אלמלה. קבלתי איך את הכלשון הבהרים והבהרים
בישלו את הלבדה בין שבמשטרה מרחוקה משם את כל הגרמים
הבדים. בעקר ה 3% קבלתי הבלה מסלי כי הבלת נתשלה
מלבה הפנימי, מאוק המנהרה לחלוטין. המלבה כלל הוא
שהבלת מינתה כחצי מתת לאפשר הרחבה מעבה בעפר לא
מעט בטון.

אמוס: שאול מרגוש ידעתי לא האולד הגדוק כפי שבקשתי. הוא בודי כל הנושרים
המעניינים לכף ולא ראיתי בכף כל בעיה. יידעתי את כל מי שצריך
הייתי לקבל בסדר הבר. יחד עם מאור הלוי מאתן כל הבעיות הנם
להביא לוואקף אם לא נמצא סרבים להתיישב עם אורלם, שבסופו של דבר,
סיכם כי במבלק הבקר יודיעו לאנשי וואקף.
הבהרה התחילה בשקט והסדר רק אחר התחילו הבעיות הבעיות
של המאזנים אבל הבה ברור כי הוא לקרות כאן עסק רגיל ומסוכן
ביותר. הרגתי לבקוק אם המאזנים עבר לבירה פעולת של רסנה.
הרגו נלקח לתקירה ואמר במהלכי כי הם החליטו לברר בעיריה

5. הגלגל הלך לדלתם ואמר כה הסבר ונלך לדברון, אמיר חשין השיב להם כי אינו יודע כלום מהלכן וכי הוא מקש שהוא להדיקה.
אמיר חשין התקשר לשניים ושניהם השיבו כי הדבר נעשה שלא אישור הקורים וכי הקורבן מנמדת. תשובה כזו נמסרה לנוכלים ע"י אמיר חשין ולדברי האולצין הבהולה התשובה מאוד ולכן התחילו בהסתה.
גרסה כזו של האולצין אומתה לאחר מכן לפרטיה, לפי אנשי הקורבה הנעלמים לכן. דבקן, כפי הנראה ולפי עדות הראה היה בין האמתות הראשונות ונושא כה נעלם בכלל בתקורת המשטרה.
גם אמיר חשין וגם אלישיב טלמי ומדיין טענים שהקורבה לא ובלה מספיק פרטים מבוקרים ואילו היו יודעים – היו נמנעים לנוכלים תשובות אחרות מרגעלות יותר והכל היה נראה אחרת.
אחרי שהקורבה השיבה כפי שהשיבה נמה הוה לדם כי שבבר כאן בעין הפירה אחרתית ולכן לפי מה שזה. אני הסכמתי שיטלפנו לקורבן כי הייתי סבור שבכל אחנים. סמכתי בלבן כה על נציגי הקורבה הישבה בנהלת.
ולפנים שלה: אני לא הייתי דרוש לזיהוי את אמיר חשין. יודעתי את מקבל הקורבה אלישיב. מה שהוא לא יודע כה התקרים הבאים. כאן בא לידם לומר כי אני בדרך כי בנהלת בדקה על "בין סוף יוני לתחילת יולי" ולא על "יום אל הראשון...". וכך הבלבלו את הקורבן שמעל.
אמ, הייתי שמעל אלא לכל הפרטים והמלבטות בנהלת והבנות המבוגרים.
הסכנים הלהבה שבכן קדרון נתנו תשובות מדויקות ומקבולות (שמנו תשובה) לכל בעיה שיכולה/עלולה להקרה בשטח.
אולם שלנו אמר אם מישהו הבהלת - אני בדרך שהוא ש מאמין כה מקשר ולכן אשמתי אלו הבדון באור והשמפות מלאה. אלא אמר לא יכול לתקולל עובדה בו.
מה שלא היה הסבר הנו הלהבה שגם אם נציג אוסם או אלי ולשבבדות משהלי (בנהלת) ומדיל וסכמתו - אין בהסכמה בו כדי לפתור את הלהבים בשטח (הכל) ולהשיגם הקשרות והיתרים. מה שאמר כאן בהכל - נכון לגבי הקשרות הסכנים והבנה אבל לגבי יש דרך מושרה מלאת שיפור פני העיר ע"מ שתהה אוכה לנוחה כל פקדה ופשי.

6. הנושא השני הוא אישי. כשנגיע המשרה אומר ש"אחיותו לא בסדר" –
אני מאמין על מילתם התיאורים שהם כולל כל הניאומים מה שקיבלה
לא לקלתי תפקיד ברור כל המשרה ולא ראיתי כלא בתחום תפקידי ותחרוני.
קבלתי את ההודעה מאוד לבני שבר ולא הפקדתי לבני כניסת השבת
לגלפן. באדש הנשרתי לדן בהט לבדוק שוב האם יש בוגר כל הטענות
והרשעות ודן השיבני שכל בסדר. הדבר שהפתיע אותי לא שלא תהיה שם
הלכה של מים או בוגר ולא שם דבר מלבד לא. ברגע ששאלתי מדוע שבת
בסדר – נבהלתי. שקלתי האם אני צריך עוד להודיע למשרד – והחלטתי
מה שעשיתי...

לגופה של הבעיה, הבנתי על שלושת המטרות המבשרות של הפתיחה: ארגונולוגיה, הוצאת חומר,
הוצאת אנשים. ההחלטנו בטפו של דבר על חסרה ארגונולוגיות והוצאת חומר, אך
ברור היה לכולם כי המטרה הסופית היא תגיאה ברחוב או בתנועה וכי ברור
כי אם לארגונולוגיה ואם להוצאת חומר הפתח הנו בלתי מעולם... ברור היא שדרכה
להגיע להבנות ומלבד הדגש לה ברור לכל הדברים... יש לנשת לכשיו להבנות ולהגיע
מוצאות טובות.

אני חוזר על מקד הדברים: לאומרו שהמשרה יקלה ואישרה את הקלתי – אין ספק בכל
תיאורים אמרים. הסמכות לקבילת הקלתי הוא המשרה בלבד ואמילו חלה עליה
חובת כל התיאורים. כן אחרון שבים יקל ומדבר על כל הפרטים כולם מלבד
הקלתי הבלבוק. הוא יקל לא "סוף ימי תמיכת יקר".

כן אני קבלתי את הקלתי מבלבוק ולא משבתי כי אחבתי, כלומר
לומרלו גם לשבים, ציהי חובתה של המשרה.

מוסר: אני הבנתי עד סתם כי כל אחד מהישובים כאן במנהלת מיוצג גם המשרד/הגוף
שמאתריו ומאורה/הדבקה/הרלה כאן מיוצגת ומתיבת גם כל הגוף שהוא מיוצג.
וכן כי חובת המודבון על הנאמר ומתוכם כאן הוא לא נציגו של אתו הגוף.
ולכן, אם אפשרים שלב הוא נציגה של עיריית ירושלים – הוא כמו שצריך היה לדבר
את כל הצרכנות הנמרה בלנין המשרה, המרה הזה, פטרה לתלונות מהבה לו.
אני ושב כאן כאיש המשרה וכנציגה ואמרתי כן את הדברים מה אפשרם שלה, נציג העיריה
לומר: המשרה נאמר מה הנמרה, אני חודש אולם לפרטו של שלה מלון כה.

7. אם הצירה הייתה מודעת לדברים, על כל הלוויה, ואולי אף שלחה נציג לאבלים
- יתכן והיה נמנע כל הרעש הגדול שקרה היה הלוה לעלות בחיי-אדם.
גם אמיר חשין היה עונה לאולצין בתשובה לשאלתו, כי הדבר מעולה
ומתואם עם הצירה - יתכן מאוד כי כל ההתאמה לא היתה נמרצת.
גיסת האולצין נבקה עם אמיר חשין והגיסאות נמצאו תנאות. אל חוסר
התיאום הגדול בתוך הצירה - יכלו, כאמור, הלוה להפסיק אנשים.
אני מבקש לדעת בבירור אם אנו היושבים כאן - יכולים מיצגים כל אחד
את הקול שלה אולו ואם הצדדים המושמעות לדי התבטאות הן מדברות הנוסחים לגמרי אם לא
כל הנוגע אליה.
אולם: אמן מאלו כי התשובה לשאלתך היו חיוביות באופן מוחלט. כל אחד מיושבים כאן
מדבר ומדבר בשם הקול/המוסד ששלח אותו לכאן. אל כל הנסיונות מכל
מנת הצירה היה מנוע לפסיקתו האחרון של המחלקת והמבחר לכל הפחות
אל פתיחה בסוף יוני - תחילת יולי ולא כל פרטי המבצע.
אפשרות שלה קבל בלש הודעה אל מעבדיך, שקל והחלטו כי אין צורך
לדבר בכך את שלחו.
הצירה, לעתי, מבחינת בכלל קולות, שיגע חשין יודעים אל המנהלת, אל ישראלים,
אל כוונותיה בכלל ואל הכנת לפתיחה כאמור. הסדר הטוב קובע כי אנשי
הצירה, לפני שהם מגיבים הבינו את הדברים עם נציגים המנהלת וחבל
אולם שלא כך עשו.
האירוע לסיכום, פחות או יותר בהדר, וכל אחד בתחומו - יסיק מתחקיר את
המסקנות המתבקשות.
אני מאשר ומתחייב התנהלות מלא של המנהלת, על כל הסניפים שיש להתחמק
או להתעלם אמן, לא עשינו כאלה ואין כוונה לעשות כזאת לעשות בהמשך
לאיתור כל דרוש את הסתיגותו של נציגי אגודת החוף מן הדברים, דבר שכבר
לוכדו בוטלו עקב התשובות שם דבתות מאל בימת הכנסת.
הדיאלוג של הצירה עם כן בהם ומעבר בהמשכן האירוע בשטח, בכלי
התקשורת, המתבטאים שלאחר מכן היתה מלתרת ומציקה ולהבא צריך לעשות
הכל כדי למנוע הישנותה.

מבוי הסתרים הבא לשלום:

המשך הדיון:

אולגה: המערה, שלמעלה, נפתחה! עדיין אנו נמצאים בשלב הלבדה הארכיאולוגית ומדובר על פתח לדרכי לבדה. בזאת נעשה בהקדם האפשרי.
אני מציע לקבוע כאן סוף 5 ימים אחרי ה. בגלל לסיים הבהרת את הוואקל.
תוך הסבתר והבהרה כי ההבהרת אינה אחריה אחל בכלל ואל סעלר
פעלנו בדיבי, המבנה הרבונה לפתח.
לאחר מכן, נפתח את הפתח בנוכחי תוך קבלת אישור של רוש האשלה.
אם לא תעשה כאת המעבלת - ובוא שם הפתח את הזמן להכלת האשלה.

קיסוטו: מטרת הנפש את הוואקל מרגה להיות אמבטיה כ"מוא" לרישת המנע.

אולגה: כה מעניב לדבר המשפטים שקבלנו מהאב' פליאה אלבך ולא נפלא בעניב לדבקה.

שלה: כפי פנים אנו חייבים להגדיר לדמנו את מטרה הבהרה של פתיחה לאקרים,
כשנבהרים את הוואקל דרוך לדבר על פתיחה לקבל שבלבם תסגור את הסימטה
הם, אם ירצו, יצטרך אלטרנטיבה.
במידה הם לא יסכימו להבהרת שבכלל או שבמהלכה יעמדו - הפרידה שלנו לא תעבדם
את הזמן בהאומה כי בפתח הנוכחי ברור הוא לכל שזו אפשר להוציא מקרוב.
לכן, במידה הנוכחי אינו רואה כל תועלת בפתיחה. לפיכך, צריך לקבל
בצורה מעולמה, ויחד עם אמר חשן, את המוא עם לאיבוד.
אם בפעם של דבר לא מעבר המסמך הבנת הוואקל לפתח באישור דרך
- דרך להתעקש, כאן במעבלת שנה. ולהכריע, לפי ההתפתחות.
גם שקיים הוא בשטח - מבדם אמנו, הכוון בה לעומת מה שהיה לפניכן.

בהסי: צריך להעשיר לבלתי בכוון הקלה שאות שהיו בדר המת, שבדבר על פתיחה
טבעית לחיבות-אדמה, עם שמאמנים לבדת פיני הלפש אין הבריכה.
הרגשתי היא שאנחנו כרגע באלה בדרום הוא. יש לנו כל הדור
אנחנו מכירים את מערכת המדינות בשל אנה. ל"וואקל" "חיוב" לנו
על הניתוח. לכן אני מציע לנסות ולגבות את המוא דמם, ואת
האוכלוסיה של דרכי שלום עם תומה ורק אם מתחת שאין כל אפשרות
אמרת - לשלוח בעיה בעיבוד לפעמים.

אור גורדין: אני חושב כמשפט הדתות דיבר אור בהבנתו את עמדת משרד החוץ בכנסת. כפי שהדברי נראה כרגע, לדעתי אנו סבורים כי להחזיק עם סוף החודש אין לה עיתוי אידיאלי להישאר התפיחה. באיבה אמיתית, בגלל הנסיון הקודם ישנה נטיה אמיתית. ישנם כל מיני דברים בעולם על מתפיחות של הכוונות אמיתית להמהית וכו' וכו'. (אני מזיל. בעתיד לה להצמיד מתנאי חלף ולהחזיר להם את הפקדונות לעשרים.)

אם תהיה הסכמה עם הוואקף - הסתיגותנו אסורות.

גוסט: לפי הדוחות הנמצא בידי - הפעולה היא חקיקת ואנו נתן לה את כל הסיוע הפיקוחי משטרתיים - הטיחתיים. כפי שאמרנו בדברי, אנו נקדים להתרחה מראש של שבוע ימים.

החלטות:

1. נציגי משרד הדתות לשיחות עם הוואקף - הוא נושם כנה שעם מהיר יור הכוונה כל גורם מגורמי המנהלת יתן את נציגו לצוות המוא עם הוואקף. נושים כנה יקבל את המלצות לשחות ולדיונים.
א. שלה יודיע לאומר חשוב כי הוא מוכן להמתנות לא רבות, בנצב הנוכחי. סמכות הכוונה היא אך ורק להשאר במסגרת המנהלת, לקבל מוא עם שהחלטות המנהלת לפרטים את המנהרה לדברי אחרי אולטימטום ומהדה אבן תהבעלנה המינהלת ההתנגדות והפעולות אלה הוטקלו והאולטימטום הלרבון.
2. משרד הדתות מוכן עם בן הפה יקח על עצמו את כל האחריות עם המשטרה כל הקשר לשלומם והבטחתם של כל הקבלנים בעולם.
3. אפשרות שלה יתקשר עם יואל מרינה, עמ לקבל את הדיונים בלתשים לדודר, בהתאם שהקבוצה תבטלו בדרך בסוף חודש זה.
4. בכ"ב בעמ' 26.7.85 תעניים ישנה נוסחת של המנהלת בלשנת מנכל הדתות, בשלה 9 בהיקר ותמשיך בשלמיים.
5. המנהלת קובעת כי תנתן עדיפות לטיפול במנהרה בתחם לשאר השאלות בהקדמות אך עם עת, בעקבות יתנו הטיפול בנושאי התכנון של כלל השטחים בעת, בהתאם סלי ובכפוף של הסמכות לתנן מותרת הנכס המערבי.

[illegible]

בס"ד

ושבר מנהלת הכלא (- תפארת מילולית.)

יום כ"ד בתמוז התשמ"ח 10.7.88

אורלה: כשעה מקדמת בישראל לא לאמור את האירועים סביב פתיחת המנהרה בקטעים הבאים.

בן דהט: מלבד לקרוא התיאום עם הצורה אמו יש לאמוד, כל שהו המקרים המנהלי בהלכה.

אני מבהיר בצער כי אני מתקיק לשים המר מנהרה לבלוף את התפירה האמיתית הנעשית בהרשאה ממנהל אגף המיקלה.

כשמקבלים רשיון תפירה יש הרשה בתוך הקשקה מגיע 30 לקבל המר אולם בחשה לא מגולה. כל התפירות האלו-חוקיות שבצענו ברשלים ושמתקלות אם בהגלל את מש, שחלון לבקשת הלורה - לא נדרשנו לקבלת המר.

המצוה בכך, אני פונה את "הרשאה" [ולא מתת רשיון תפירה שמה לקבלו פרק תיאום מקדם ורב, שבמקום ולא מאנשי מחוזה ארכיאולוגיה] "הרשאה" אינה מלוכה כל תיאום. כן פונות הגדיל את 30 שנה בגורת הרשאה. - כה לגיטימי, חוקי ומקובל ומאוד בכל מבחן ואינו מרגיש כל המר מנהרה. למרות כאלה ומלפני נתתי את המתה המפורסם לתחילה - מה רוצה, לפנות משרת הדין ומחבתי המקבלת ובנוסף לקבלת הסברות / ידיעתם על נזיק הלוחה בעיקרה.

סרם במנהלת הקודמת כי אני ומטפל בנושא החשמל עצמו מסתי כמו שלריך, עם כל התאומים, המקבלים - טכניים וכו'.

מאז לעצת הכנתי עם משרד החוץ נגד הסברה, כפי שחוקה לי.

לא הבטחתי, לא קבלתי את עדמי, ואבריהם, בשבר המנהלת בתר שלא לשתכם ולא להביע לוואקלי מראש מה מוקד התפירה, גם לא מוד בהתלהב.

[רק אחרי תחילת המבוצעת ומדין ובהרה עם אנשי המשטרה נודע לי מהמנון הכה שהמנהל הבטיח לאנשי המשטרה לגיבוי את אנשי הוואקלי "בעשן הבוקר"]

אחרי של שיבת הגיע לתשובתי אחלה יום לאחר שפורסם כל המשרתי. טרם השיבמי עלו אחוק ידון שהמנהלת כולה הנעיר תשובה המנהלת אל כל הבוקר.

עלי: לשני ישבת המנהלת האחרונה ושה הבינו הבטיחם ניקיון, בהט, שלה ואני. והמליצו למנהלת לפתח שיח לפנינו עלפי בחי. ראלמאה, לפי הבנתי של

קיבוץ ואיש המנהלת תמיד A מבלה ובמיטל וכו'.

ביום הישיבה הקובעת הוטל עליי לשבת עם בהט, שלה וקיבוץ ע"מ לכין מכניע לבודה מפורטת ולאושרה בישראל בפני המנהל. סרם הישיבה המנהלת כי אולי ירה לבטל את הפתיחה ביום א' הראשון אחרי הקשת הכניעת הלבודה המאושרת. ואכן, הכניעת הכנה, ולמעשה סרבה ולאושרה. לפני שהוזעקתי לאולם על אישור הבנות. הבעתי שיש אבל בין בהט, לבקשת אושלה, והלה הבהיר לי כי במאה אחוזים ברור לו שיגיע פיוק כל אושרה נוסף. ובמתי קשה עם מבטלן הלבודה, הלכתי לאולם את הכנות הלבודה מאושרת ע"י הבנות. בעוד שבת טלפנתי לאושלה ומיהרתי על פעולתי עד כה כן כי הפתיחה תתבטל ביום א' בבוקר והכנתי בשם אולם להשגל בתפקיד, הוא אמר כי יתבע להשגל.

ביום א' בסביבות השעה 7.40 התחלנו בהכנה, לאחר כשעה בעת הגיע אנשי הוואקף בראשות המנהלים לכנס, התחיל דיון ובדיקת קלטים, עניינו של מכנס נשלח לא יבוא לקחת לאנשים רבים באמצעות הראקל. מכנס הלך ושב לאחר כמה דקות בראש קבוצה גדולה מאד של אנשים אסתים, כשהוא מנהיגים אותם בהט ומכון אמם. בשלב זה התלבטה המשטרה, הם ירדת, מאבק וכו'. הנפלנו בשטח נגמר מאוד חלקי שהגיעו לתבור את הכפרה. הבנתי על כך לאולם שפעל בבינות שלו. הודעתי לשם, בשם שיחה עם בהט ומי רבא, לטעמו של דבר בשטח נקבלה הוראה לאפשר לתפרים להמשיך ולסיים בעוד עוד שעות. כשאין מתנגדים להמשיך הכפרה הנפלנו מי אומר חשין יחד עם מי ניקח אתו הסיכות של העורה והחל לתתוך ולהתנגד, תוך שהוא טוען שהאישורים שבידי בהט אינם מספקים. בהט נסה להבהיר לו ולהסביר שהכל בסדר והאישורים מספיקים ואף סיפר לו כי יבקש את אנשי הוואקף אם פעמים באשר לחוות המנהלת בעניין. אומר חשין מדע נכון, לאחר מכן נכנס הוא ודן בהט יחד עם ואיר מוסט לשיחה עם אנשי הוואקף, שיחה שהתקיימה במשרדם במקום עפ"י דבר אנשי המשטרה.

בהט: בישיבה עם, הראשונה בלעו יום עם הוואקף נאמרו דברים מושגים בלבד. הדברים נאמרו בוקא לעניין שאני אושרת עכשיו אמנם בטוחנו

והוא היה רק שקיבל הבנים שני תפקידים לתפקיד, האחד שלא יפרו את הרחוב
והשני שהתפקיד לא תשמש כבמה יציאה למבקרים אלא תשמש רק כתפקיד
ארכיאולוגי לאור טבעת לבנות עפר. עדיין הבלן הלכת לשובה אל
הר הבית עם אנשי הוואקף שם ועם נציגי המועצה האסלאמית העליונה.
מדברו הלכו לפגישה: אמיר חשין, רבן בהט ואיר אוסט. היה שם
המון רב של אנשים ונשים ומדשים. בתחילה, התקשינו שלא מיו שם
כל הרבה אנשים וכולו תפיסה כי סברנו שרק אי אפשר לקבל דיון
עניני. אנחנו לא מוכנים ואמר כי הוא חושש שהם מתקיים ישיבה
בפלים מבוארים - והבינו את משמעויו לאחר מכן, כשישמעו את הבאות
הישיבה. עם תשומת לב לו - ומפנו בנושא כאת האנשים.
הוא ברש כי נפסיק את הפגישה. הוא טען שאם הבעיה היא כסף
הוא מוכן לבאים לפגישות ולכסף ולחפירות מנהרה מקבילה ובלבד
שלא יבוא מן הרחוב. עוד אמר כי הוא חושש מהקבוצים שבאמצע כן
שאינו מבין מדוע הפתאומה צריך לבוא בדוקא עכשיו.
אני מבקש להבהיר כי מי שהיה הדבר הראשי והעקרי בישיבה על
מנת שנוכל היינו אנו. ולעומת הטוב, אמר חשין, שיש כמעט מן.
טענות שם שבים שלגבי התחבלת הנזירה מיופל לאן בין הדברים
מגיעים איזה נזק, לפי כך.
בעלון כל הדברים לא הבינו מדוע כי הוא היה מוכן לכוונת המנהלת.
הסברתי לו כי מתוך מחשבה על טובתו וכוונה, לא הודענו לו על
המועד המדויק, לא שלא יאשמהו לאחר מכן בשתלי פעולה וכו.
אחר המשמעות מעלה הוואקף הבלן להמשיך את הענין עד לאחר בחינ
כדי לאפשר לנו להכנס / להתאים. אני נאלץ להסכים ובקשתי
לבוא להתנצלות. בהתנדבות, התקיים אמר אמיר חשין
הסגנון שלי: "למה לבזות לו?! לא דרך לדברים יפים כך מהר, וכו'.
הסברתי לו כי אין רצה לדברים ללא יפים ולהמתה בעד הכל, מה גם
שבבר שמעתי מסולי בשלה הבה כי אנשי המנהרה כבר נלחמים מבפנים
את הפעלת ולא נאמר סובה שלא להפסיק בשלה הבה, להעבר בינים.

לכן ידעתי והרגשתי לאנשי וואקלי כי אין אפשרות להתחבר. גם אני לא
עכשיו אני סבור שסיפור השיחות עם וואקלי כי אכן אחרי ה 9.11 אפשר
יהיה לה משקל ולתפקיד.

אני מצפה כי באיגוד השיחות עם לפנן מה "הבהירני" כי אם תהיה פרוצה לציבור
בלא תיאום עם וואקלי זה יהיה מאד לא סימפטי. כי יצטרכו להוציא
אנשים בחמת המשטרה וכו' הבהרתי לו כי אינני בעניין בשום צד
גא, עדיין קיים השיחה והפרטים בלתי מוגבלים כי וואקלי יפלו בבורר
על כוונת הפרנסה.

אורלם: אני הגעתי לשמה אחרי שנפתחה השיחה הזו לתוך פיות, דיברתי עם השם
ודברנו בעיקר בדברים כולל ההסכמה לבחור ואולי שלחו שם השם
לא הייתה נחה מכך סיכמנו לעניין את ההתרגשות בין הרשות הישראלית
השונות ולרבות את המילה שנאמרה לי הנציגים ולהסכים בדיבור, לבחור.
כאן "נולד" אבל סלי כשיון בעת הבטח על פיתח החפירה
וכיסוי בעפר אלמלה. קבלתי מיד את הכשיון המברוך והמברים
בישלו את הדבורה מן שבמשטרה מרחוקה משם את כל הגרמים
הבדים. בסוף ה 3/ קבלתי הודעה מסולי כי הבטח נתשלם
מדבה הפנימי, מאוק המנהרה לפלוטין. המצב כרגע הוא
שהבטח מונחת כחצי מתח לעמדים הרחוב מעבר בעפר עם
מעט הכון.

מוסי: שאול מרגוש ידעתי על המודד המבוקר כפי שביקשתי. הוא בודי כל הנושרים
המתנאים לכך ולא ראיתי בכך כל בעיה. יידעתי את כל מי שצריך
הייתי לקבל בסוף הדבר. יחד עם מאור הלוי מאיתן כלל הבטנו הום
לפנות לוואקלי אם לא נמרים להתייעץ עם אורלב, שבסופו של דבר,
סיכם כי באמצעות הביקר יודיעו לאנשי וואקלי.

הדבורה התחילה בשקט ובסדר רק אחרי התחלת הבעיות המסתרות
של המאזנים אנו הבה ברור כי הולך לקרות כאן עסק רציני ומסוכן
ביותר. הרגתי לבדוק אם המאזנים עבר דבורה פגיעת של הסתר.
הוא נלקח לתקירה ואמר באמצע כי הם הכניסו לבור בקיריה

הלא הקהילה על דעתם ואם כה בספר נוצ לדברו, אמיר חשן תשיב להם
כי אינו יודע כלום מהלכן וכי הוא מבקש שהות לבדיקה.
אמיר חשן התקשה לשבים ושביים השיבו כי הדבר נעשה ללא אישור
הקורים וכי הקורה מבוצעת. תשובה כזו נמסרה לנוכחים ע"י אמיר חשן
ולדברי האולכין הבהולה התשובה מאוד ולכן התחילו בהסתה.
גרסה כזו שם האולכין אומתה לאחר מכן לפרטיה, עם אנשי הקורה הנמצאים
לתן. דבקן, כפי הנראה ומפי עדות הראה היה בין
המסתרים הראשים ונושא כה נעלם כרגע בתקירת המשטרה.
גם אמיר חשן וגם אושיים טענו ומציין טענים שהקורה לא ובלה מספיק
פרטים מבוקרים ואילו היו יודעים – היו נמנעים לוותק תשובות אחרות
מרגיעות יותר והכל היה נראה אחרת.
אחרי שהקורה השיבה כפי שהשיבה נבאה הוה לבם כ מבבר כאן בעין הפורה
מתבתית ולכן עשו מה שעשו. אני הכמתי שיוכפנו לקורוב כי הייתי סבור שבכל
מתנים. סמכתי בלתן כה על נציגי הקורה היושב במנהלת.
ולסיום שלה: אני לא הייתי דרוש לזיכרון את אמיר חשן. ידעתי את מכל הקורה אושיים.
מה שהוא לא יכל כה הבאתים המבוקר. כאן בא לידי ביטוי כי אני כבר
כי במנהלת בדבר על "בין סוף יוני לתחילת יולי" ולא על "יום א' הראשון ...".
אם הבדלים מה לזכרון שלם.
אם, הייתי שמלא אלא לכל הדיונים והחלטות במנהלת הבנות המבוצעים.
הסבנות הלהורה שבכן קידרון ניתנו תשובות מדויקות ומקבוקות
(שתנו תשובה) לכל בעיה שיכולה/עלולה להקורה בשטח.
אולם שאני מבין אם אשם הבעיות - אני כבר שהוא מאמים כה מקשר
ולכן אשתמש אלו הכדון באור והשתפות מלאה. אלא אם לא יכול
לתקול עובבה לו.
מה שלא הוב בספר הנו הלהבה שגם אם נציג אוסם אל אולם ושבבבות
משמל (במנהלת) ומבוקר ומכמתו - אין בהכמה כו כבי לפתרה את הבעיות
המשטר (מהם) מלהשים רשונות והיתרים. מה שאמר כאן בהם - נכון
לגבי השיות הסכנון והבנה אבל לבין יש דרך מישרה מחלקת
שיפור פני העיר ע"מ שתהה מוכנה לקרות כל פנקה אופשי.

6. הנושא השני הוא אישי. כשנגיע לאמשטרה אומר ש"אהבתי את זה בסדר" –
אני מאמין על מלכת התאומים שהם כולם כל התאומים מן הקיבוץ
זה לגלתי תפקיד בהרר כל האמשטרה ולא ראיתי כלום בתחום תפקידי ותחריטי.
קבלתי את ההודעה ממש לפני שבת ולא הספקתי לפני כניסת השבת
לגלפן. באמצ"ש הנקשרתי לדן בהט לבדוק מה הלא יש בדבר כל האתרים
והרשתות ודן השיבני שהכל בסדר. הדבר שהלחיק אותי זה שלא נהיה שם
הכפה של אים או בולה ולא שום דבר מלבד לזה. ברגע ששאלתי מדן יש זה
בסדר – נכנסתי. שקלתי האם אני צריך עוד להיכנס לאמשטרה – והחלטתי
מה שהחלטתי..

לגופה של הבחירה, הבחרתי על שלושת האמצעות המפשרות של הפעמה: ארכיאולוגיה, הנצחת חומר,
הנבלת אנשים. החלטתי בסופו של דבר על חפירה ארכיאולוגית והנצחת חומר, אך
בהחר הזה לכולן כי האמצעה הסופית היא הקיבוץ בהחב או בחנות וכי בהחר
כי אם לארכיאולוגיה ואם להנצחת חומר הפעם הנו בלתי אפשרי... בהחר היא שהרבה
לבנות להבנות ומאחר הנכשל כזה בהחר לכל הדברים... יש לנו שם פשוט להבנות ולהגיע
מסקנות טובות.

אני חוזר על עקר הדברים: לאחרי שהאמשטרה יבקה ואישרה את הקיבוץ – אין ספק בכל
תאומים אחרים. הסאמנת לקבוצת הקיבוץ היא האמשטרה בלבד ואמיתי חלה עליה
חובת כל התאומים. כן אחרון שיש יקר ומדבר על כל הפרטים כולם אחד
הקיבוץ האחדיים. הוא יקר לא "סלע יוני תמיכת יוני".

כן אני יכולתי את הקיבוץ האחדיים ולא תשובתי כי אחבתי, כאמור
לחדיקות גם לשניים, ציהי חובתה של האמשטרה.

מוסס: אני הבנתי עד עתה כי כל אחד אחיושבים כאן בהנהלת מיוחס את האמצע/הגוף
שמאחוריו ואחרה/הדבקה/הקלה כאן מיוחדת ומתיחסת את כל הגוף שהוא מיוחס.
וכן כי חובת הדבכון לא הנאה ומתוקים כאן הוא לא נציגו של אחד הגוף.
ולכן, אם אפרים שלך הוא נציגה של עיריית ירושלים – הוא צריך היה לדבר
את כל הצרכנות הקיבוה בלבנון והאמשטרה, בעקרה הקבה, פטרה לחלוטין מחובה כל.
אני ושב כאן כראש האמשטרה ובנציגה ואמרתי כלן את הדברים לא אפרים שלה, נציג העיריה
לומר: האמשטרה אמר לא הקיבוה, אינו חודש אולם לפחות של שלה אלון כה.

7. אם הצורה היתה ידועה לנו, על כל חלקיה, ואולי, אולי שלהיב נדע לתקן
- יתכן והיה נמנע כל הרעש הזה שקול היה הלוה לעלות בחיי-אדם.
אם אמור חשון היה עונה לאזרחים בתשובה לשאלה, כי הדבר אסור
ומתנגד עם הצורה - יתכן מאד כי כל המהומה לא היתה נוצרת.
גישת האזרחים נבדקה עם אמור חשון והגישה נמצאו תגובות. אל תוסר
התגובות הבה בתוך הצורה - יכלו, כאמור, הלוה להפסק אנשים.
אני מקווה שלדעת בבירור אם אנו היושבים כאן - יכולים כל אחד
את הקולות שלהם אמו ואם הצעדות האושמעות לפי התבורים הן מעבדות הבלתי לאמה אל
כל הנוגע בכך.
אורלה: אבן מאלו כי התשובה לשאלתך היו חיובית באופן מוחלט. כל אחד מיושבי כאן
מדבר ומדבר בשם הקולל/המוסד שלה אמו לכאן, אל כל הנפקויות מכך
מנקל הצורה היה אפשר לפרוטוקול האחרון של המקהלת והמבחר לכל הפרות
אל פתמה בסולם יני-תמות יולי ואל כל פרטי המבצע.
אפרים שולה קבל בלש הודעה אל מעגלי המבוקר, שקל ומתלוט כי אין צורך
לדבר בכך את שלחו.
הצורה, לקחי, ומבחת בכלה קולות. שיגע חשון יוצאים אל המקלה, אל ושיבותיה,
אל כוונותיה בכלל ואל הבטיח לפתיחה כאמור. הסדר הטוב קובל כי אנשי
הצורה, לפני שהם מגיבים הבקרו את הלוחן עם נציגים במקלה ומבל
אחד שלאו כך עשו.
האורלה לפיכך, פחות או יותר בהרר, וכל אחד בתקאו - יסיק מתקיר בה את
המסקנות המתבקשות.
אני מאשר ומתבוך הקולות המלא של המקהלת, אל כל הפסקולות שאין להתחמק
או להתעלם מהן, לוו עשיני צורה ולוון כוונה לעשות צעד לעשל בהבנישנו
לעניין כל דרוך את הסגנונות של נציגי מגזר החוץ מן הצעיתי, דבר שבו
לדרו ביטלו אם בתשובת שם דבולת מאל בימת הכנסת.
הדתאשיות של הצורה עם כן בהט ומעמו בהמבלן האורלה בשטח, בכלי
הקשורות, ובמתבוים שלאחר מכן היתה מלתרת ומציקה ולהבא צריך לעשות
הכל כדי לעמוד הישקותה.

עבור ההקלטה לדגלן:

המשך הדיון:

אולגה: המקרה, לעמנו, הפתה! עדיין אנו נתבעים בשלה הלבדה הארכיאולוגית ומדבר על פתח לדרכי עבודה. צעד נושה בהקפדה הלשני.
אני מציע לקבוע זמן של 3 ימים אחרי ה' באב לקיים הדבהות עם הוואקף.
תוך הסברה והבהרה כי ההדבהות אינה מוכרחה אבל בכלל ומכל סעמים פעמנו בנדיבי המבקר הרבונה לפתח.
לאחר מכן, נפתח את הפתח בנוכחי תוך קבלת אחריות על רוש המשלחה.
אם לא תעשה כאת המקבלת - ובוא שם הקרע את הגון לחכלת המשלחה.

קיסוטו: מטרת הטקס עם הוואקף הייתה להיות מוגבלת כ"מוא" לרגשת הקרע.

אולגה: כה מוגבל לעבר הגשמת שקבלנו מהאב' פליאה אבדק ולא נפגע בנוגע לעבקה.

שלה: כפי פנים אנו חובים להגדיר לעמנו את המטרה הבהרה של פתיחה לעקרים, כשנבהרים עם הוואקף דרך לדבר על פתיחה לקהל שבעבר תסגור את הסיטה הם, אם יבקו, נציע אלטרנטיבה.
במידה הם לא יסכימו להבהרת אז שבמאבלכה יתנגדו - הפרידה שלנו לא תעבר את הגון באמצעה כי הפתח הנוכחי ברור הוא לכל שאי אפשר להגיע מהקרע.
לכן, המלבה הנוכחי אינו נוגע כל תוצאת בפתיחה. לפיכך, צריך לקבל הבטחה מתאימה, ואחר עם אמר תשן, את המוא עם לאיבוד.
אם בפעם של דבר לא נקבל הסכמת הנוכחי הוואקף לפתח באינשהי דרך - צריך להתכנס, כאן במקבלת שניה. ולהכריע, לפי ההתפתחות.
אם שניים הם בשטח - עדיף אמנו, הכוון בה, לעומת מה שהיה לפנינו.

בהטי: צריך להגשים לבדקי הכוון והקלטת השאלות שהיו בדר הבמת, שבדבר על פתיחה טבעית לחיבות-אדמה, עם שמאמנים לחיבות פיני הקפס מן הבריכה.
הרגשתי היא שאנחנו כרגע במצב בבדים הילבו. יש לנו כל הבור אומנו מכירים את מטרת המדינות בשל אתר. ל"וואקף" "חיוב" לנו לא בעיתי. לכן אני מציע לקבל ולאבנת את המוא דאם, ואת האופציה של דרכי שלום עם תוצה ורק אם מקבת שאין כל אפשרות אמרת - לעשות בעיה בנוגע לעבקים.

אלה גורדין: אני שמח כמשפט הדעת דיק אלה בהצגתו את עמדת משרד המשפטים.
כפי שהבינה גיאה כרגע, לדיין אנו סבורים כי להחלט עם סוף החודש
אין צה עיתוי מתאים להמשך התפתחה. בתיבה אמיתית, בתנאי הנסיון
הקודם ישנה נטיה אמיתית. ישנם כל מיני דברים בעולם אל מתפיחת
של הדיונים מתת להפקיות וכו' וכו'. (אני מדגיש. בעיון צה להבטיח מתנאי
חלף ולהבהיר להם את הדברים עלשרים.)
אם תהיה הסכמה עם הוואקף - הסתיבותן מוסרת.

גוסט: לפי ההוראה הנמצא בדפי - הפעולה היא חלקית ואנו נתן לה את כל
הסיוע הפנימי משפטיים - הטיחותיים. כפי שאמרנו בדברי, אנו מקדמים
להתרחה מרחש של שנלף יום.

ההחלטות:

1. נציגי משרד הדתות לשיחות עם הוואקף - הוא נשים בנה שעם ובין יוה"כ בעזרת יקב
כל גורם מגורמי המנהלת יתן את נציגו לעבודת המוא עם הוואקף.
נשים בנה יקבל את המלצתם לשיחות ולדיונים.
א. שלה יודיע לאומר חשין כי הוא מוכן (חסון) להמשיך לפעמות לא רבות, בנצב הקיים.
סמכות הבעלות היא אך ורק להשאר במסגרת המנהלת, לקבל מוא עם שהחלטות
המנהלת לפרטים את המעבדה לדברי אחריות ומהדה אכן תהבטלנה
בעניינים ההתנגדות והפעולות אלה הוטקף והאוכלוסיה הערבית.
2. משרד הדתות מחד עם בן הפעם יקח על עצמו את כל האחריות
עם המשרה כל הקשר לשלומם והבטחתם של כל הקובעים בעולם.
3. אפשרות שלה יתקשר עם יואל מרגה, עמ' לקבל את הדיונים בלתשים
לעבודה, בהתאם שהקבוצה תבטלה בדרך בסוף חודש זה.
4. הבה בעמ' 26.7.88 תקנות ושבה נוסחת של המנהלת בלשנת מנכל
הדתות, בשלה 9 בהיקר ומשרד כשלמים.
5. המנהלת קובעת כי תנתן עדיפות לטיפול במעבדה בתחם לשאר העלמות
בהקדמות אך עם עת, בהקבל יתחיל הטיפול בנושא התכנון של כלל השטחים
בעת, באחריות סלה והבלוה של הסמכה לתכנון מחשת הנגב המערבי.

[illegible]

THE OFFICE OF DIRECTOR GENERAL
MINISTRY OF RELIGIOUS AFFAIRS
JERUSALEM-ISRAEL

לשכת המנהל הכללי
משרד לעניני דתות

ב"ה, כ"ו בתמוז תשמ"ח
11 ביולי 1988

לכבוד
מר מרדכי אליאב (סולי)

שלום רב,

כבי' השר לעניני דתות מר זבולון המר אמור להציג את המשרד לעניני דתות בפני הממשלה ביום א' הקרוב ג' באב תשמ"ח (17.7.1988).

בין השאר מתכוון השר להציג את פרוייקט מינהרת הכותל.

אשר על כן הנך מתבקש להכין "דף": מטרה: אמצעים: דרכי פעולה, נתונים וכו' וכו' וכו'.

דחוף!

ת ו ד ה,

יעקב פרידמן
עוזר ראשי למנהל הכללי

העתק: מר עודד וינר, לשכת השר

מדינת ישראל

ETAT D'ISRAEL

Avec les Compliments

du

La Section Des Communautés Religieuses

Ministere Des Cultes

10.7.88

Boite Postale:

4864 Haifa

1167 Jerusalem

מדינת ישראל
STATE OF ISRAEL
دولة اسرائيل

משרד לעניני דתות
MINISTRY OF RELIGOUS AFFAIRS
وزارة الشؤون الدينية

האגף לעדות
The Religious Communities Section
مديرية شؤون الطوائف

לשכר

תאריך:

מספר:

תכנום מעבר אל שר הדתות

(נשלח ביום 4.7.88 הגיע לאוקל ביום 10.7.88)

המשלה מקשה מ' האמרגנים על התפירות בשיגור הר הבית, שכר בזאוניה, אחמול יום רביעי 3.7.88, נמשך לצערו כבר הרבים ומשה תוקבנות נגד הבזיון המוסלמים ומתריהם המקודשים.

משה כה הנסיבות הקשות הקיימות הוא מתנגד לפרוצה שיגויים באותנים שבשיר הקודש, בגד הנשך את כל הרבים, אנו בודשים כי ישבו השל והחבמה על קולות הדעת והשמים, ומטילים על האמרגנים על משה כה אות האפריות לשבי מה שלוז הנמים בתוכנם מהמשך השבוכה במקום המקודש.

שיה חסן טהבום
מנכ"ר המוסדות המוסלמים

אינגר אלהטיב
מ"מ ראש המועצה המוסלמית העליונה

תאופק עשאור
מנהל האוקאף הכללי

לשכות ראשיות	המחלקה לקראים ולשומרונים	המחלקה המוסלמית	ביה"ר השרעי	המחלקה לעדות הנוצריות	ביה"ר הדתי הדרוזי
ירושלים רח' יפו 30, 91910 טל. 02-249738 חיפה בית הממשלה רח' חסן שוכרי 11 טל. 04-667328	רח' יפו 30 ירושלים 91010 טל. 02-242975	רח' יפו 30 ירושלים 91010 טל. 02-221770	רח' ולך 6 ירושלים 84385 טל. 02-536545 02-536552	רח' יפו 30 ירושלים 91010 טל. 02-249291	רח' חסן שוכרי 6 חיפה 33 111 טל. 04-645992

טופס ג

מס' 170

חותמת בית הדואר

משרד התקשורת

מברק

מס' סידורי	מס' מקורי	בית הדואר המקורי	מס' המלים	נשלח ביום	נשלח בשעה	הוראות שירות	נתקבל מ: —	נתקבל בשעה	ע"י
405	11411366	القدس	103	4	123	דחוף	11		

אל: السيد وزير الشؤون الدينية

170

ان العمل الذي قام به الاهل وذلك عن الكفريات في منطقة الحرم الشريف باب المغاربة يوم امس الاحد ١٩٨٨/٧/٣ يعتبر استهتار بكل القيم الوطنية والحضارية واعتداء على اوقاف المسلمين ومقدساتهم لقد كان افتعال الحادث في هذه الظروف الحساسة وسيلة لاحداث تغييرات في معالم المدينة المقدسة الامر الذي يخالف كل القيم والمواثيق والاخلاقية اننا نطالب بان يتحمل المسؤولية عن هذا العمل مسؤولية ما قد يقع بسبب تهتكهم واصرارهم على مواصلة العمل في هذا الموقع المقدس

الشيخ حسن طهبوب انور الخطيب هاشم عشاير

امين سر الرياسة رئيس الرياسة الاسلامية مدير اوقاف الاسلامية الاسلامية

بالوكالة

ETAT D'ISRAEL

Avec les Compliments

du

La Section Des Communautés Religieuses

Ministere Des Cultes

15-7.88

Boite Postale:

4864 Haifa

1167 Jerusalem

מדינת ישראל
STATE OF ISRAEL
دولة اسرائيل

משרד לעניני דתות
MINISTRY OF RELIGOUS AFFAIRS
وزارة الشؤون الدينية

האגף לעדות
The Religious Communities Section
مديرية شؤون الطوائف

תאריך:

מספר:

הנדון: מעבדים אל כל הנוגע

(נשלח ביום 4.7.88 הגיע לשולחן ביום 10.7.88)

המשלחת שקשה לי האחראים על הפירות בשיגור הר הבית, אשר בזאוניה, שהתול יום רביעי 3.7.88, נאלצו לבלבל הכל הערבים ומשלחת תוקפנות נגד הישראלים המוסלמים ואת ביתם המקודשים

משלחת כזה הקשות הקיימות הוא שמצאי לעריכת שינויים בשותפים שבשיר הקודש, בגד הנגד את כל הערבים, אולי בורשים כי ישבו הכל. והחבמה על קלות הדמה והשמים, ומשלים על האחראים על משלחת כזה שהם אחראים לגבי מה שלוז הגיעם בחוצה מהמשק הבלבולה במקום המקודש.

שיה חסן טיבוים	אינור אלהטיב	תאופק עשאור
מנכ"ל המועצה המוסלמית	מנהל רשות המועצה המוסלמית עליונה	מנהל האוקאף הכלל

לשכת ראשית	המחלקה לקראים ולשומרונים	המחלקה המוסלמית	ביהש"ר השרעי	המחלקה לעדות הנוצריות	ביהש"ר הדתי הדרוזי
ירושלים רח' יפו 30, 91910 טל. 02-249738 חיפה בית הממשלה רח' חסן שוכרי 11 טל. 04-667328	רח' יפו 30 ירושלים 91010 טל. 02-242975	רח' יפו 30 ירושלים 91010 טל. 02-221770	רח' ולך 6 ירושלים 84385 טל. 02-536545 02-536552	רח' יפו 30 ירושלים 91010 טל. 02-249291	רח' חסן שוכרי 6 חיפה 33111 טל. 04-645992

טופס ג

מס' 170

חותמת בית הדואר

משרד התקשורת

מברק

מס' סידורי	מס' מקורי	בית הדואר המקורי	מס' המלים	נשלח ביום	נשלח בשעה	הוראות שירות	נתקבל מ: —	נתקבל בשעה
1003	11411366	القدس	103	7	123	משרד הדתות	11	

אל: السيد وزير الشؤون الدينية 170

ان العمل الذي قام به الاخوان من الكشافة في منطقة الحرم الشريف باب المغاربة يوم امس الاحد ١٩٨١/٧/٢ يعتبر استهتارا بكل القيم الوطنية والحضارية واعتداء على اوقاف المسلمين ومقدساتهم لقد كان افتعال الحادث في هذه الظروف الحساسة وسيلة لاحداث تغييرات في معالم المدينة المقدسة الامر الذي يخالف كل القيم والمواثيق والاخلاقية اننا نطالب بان يتحمل المسؤولية عن هذا العمل مسؤولية ما قد يقع بسبب تهتكهم واصرارهم على مواصلة العمل في هذا الموقع المقدس.

الشيخ حسن طهبوب انور الخطيب هاشم عشاير

امين سر الرئاسة الروحية الاسلامية مدير اوقاف الاسلامية

بالوكالة

DIRECTOR GENERAL
MINISTRY OF RELIGIOUS AFFAIRS
JERUSALEM-ISRAEL

המנהל הכללי
משרד לעניני דתות

ב"ה, כ"ג בתמוז תשמ"ח
8 ביולי 1988

לכבוד
מר דן בהט
ארכיאולוג מחוז ירושלים
אגף העתיקות והמוזיאונים
משרד החינוך והתרבות
ת"ד 586
ירושלים 91 004

שלום רב,

קבלתי מכתבך מיום ט' בתמוז תשמ"ח (24.6.88) ובקשתי (מסולי) מרדכי אליאב להעלות את הנושא בישיבה הקרובה של המינהלת.

בכבוד רב,

זבולון אורלב
המנהל הכללי

העתק + פניה: מר מרדכי אליאב,
מר אפרים שילה, רח' הנביאים 54א', י-ם
מר נפתלי קדרון, מהנדס, רחוב הנביאים 54א, י-ם

067

מדינת ישראל

אגף העתיקות והמוזיאונים
משרד החינוך והתרבות

תאריך: ט' בתמוז תשמ"ח
24 ביוני 1988

מספר:

לכבוד
מר זבולון אורלב
מנכל משרד הדתות, רח' יפו 234
ירושלים

לזבולון שלום,

התקיימה פגישה באזור שמתחת למחכמה וקשת וילסון. בפגישה השתתפו מלבדי גם אפרים שילה ונפתלי קדרון. המסקנות ממנה היו כדלקמן:

א. יש לקיים פגישה של המינהלת ולקבוע פרוגמה לכל האזור התת קרקעי.

ב. יש לקבוע עדיפויות לפעילות לאורך המנהרה לפני פתיחתה.

ג. אין לבצע כל עבודות בשטח שלא תעלינה בקנה אחד עם החלטות המינהלת.

ד. לא לקבוע עובדות בשטח, שיהפכו לאחר מכן גורם שהמינהלת תאלץ להתחשב בו.

ה. אבקש לקבוע מועד לפגישת המינהלת.

נשרד לענ"י הדתות
לשכת המנכ"ל
01 -לח- 1988
943
נתקבל

ב ב ר כ ה,

דן בהט
ארכיאולוג מחוז ירושלים

העתק: אפרים שילה, רח' הנביאים 54 א, ירושלים
נפתלי קדרון, רח' הנביאים 54 א, י-ם.

לרקוד

[illegible]

[illegible]

[illegible]

DIRECTOR GENERAL
MINISTRY OF RELIGIOUS AFFAIRS
JERUSALEM-ISRAEL

המנהל הכללי
משרד לעניני דתות

ב"ה, כ"ג בתמוז תשמ"ח
8 ביולי 1988

לכבוד
הרב אריה דרעי
מנכ"ל משרד הפנים
ירושלים

שלום רב,

מצ"ב פניית הארכיאולוג אהרון מאיר המועסק בחוזה מיוחד על ידי משרדנו באישור אגף הארכיאולוגיה במשרד החינוך הזקוק מאוד לנשק להגנה עצמית לצורך מילוי תפקידו בחפירות הכותל.

אבקש מאוד התערבותך האישית לאישור הבקשה.

בכבוד רב,

זבולון אורלב
המנהל הכללי

העתק: מר אהרון מאיר, ארכיאולוג,
רחוב שמאי 8, ירושלים 93 718

065

יח' תמוז, תשמ"ח
3 יולי, 1988

לכבוד מר ז. אורלב
מנכ"ל המשרד לענייני דתות,
ירושלים

שלום רב!

בהמשך לשיחתנו ב"ויה דהכרוזה" לאחר המהומות בקשר לפתיחת הפתח למנהרת הבותל, אני פונה אליך בכתב בעניין הוצאת רשיון לאקדח.

ב- 26 ליוני, 1988, הגשתי בקשה למשרד הפנים בירושלים להוציא רשיון לאקדח להגנה עצמית, זאת לאור עיסוקי בארכיאולוג, ובמיוחד בהקשר לעבודתי עם המשרד לענייני דתות במנהרת הבותל.

הבקשה התקבלה אבל הוסבר לי שאין סיכוי רב שהיא תאושר סופית, בעיקר לאור העובדה שנהוג, לדברי אנשי משרד הפנים, להוציא רשיון רק לעצמאיים\קבלנים, ולא לעובדים של מוסדות ומשרדים. על אף שהסברתי שאני מועסק על ידי המשרד לענייני דתות בקבלן, טענה זאת לא התקבלה היות ואינני מוכר באופן רשמי כעוסק מורשה על ידי שלטונות המס (בגלל ההיקף הקטן של עיסוקי).

לאור דברים אלו, וכן לאור המצבים של כמעט פיקוח נפש (כפי שבא לידי ביטוי בארוע שהוזכר לעיל), אודה לך אם תוכל לפעול שהבקשה לרשיון לאקדח תאושר בקרוב.

בכבוד רב,

אהרן מאיר
ארכיאולוג
רח' שמי 8
ירושלים, 93718
טל. 634263

DIRECTOR GENERAL
MINISTRY OF RELIGIOUS AFFAIRS
JERUSALEM-ISRAEL

המנהל הכללי
משרד לענייני דתות

ב"ה, כ"ב בתמוז תשמ"ח
7 ביולי 1988

לכבוד
מר עמוס אונגר
מנכ"ל משרד הבינוי והשיכון
קרית הממשלה
ת.ד. 18110
ירושלים 91 180

עמיתי הנכבד והטוב,

קבלתי בתודה מכתבך מיום ל' בסיון תשמ"ח (15 ביוני 1988) בענין מבנה הכניסה לכותל ואני מצפה לתוצאות חיוביות.

לענין מבנה השירותים בשער האשפות, ידועה לך עמדתי הברורה המחייבת עקרונית את המיבנה. עם פנייתך, כנסתי את הנוגעים בדבר, והופתעתי מאוד להיוודע כי יזמי התכנית לא טרחו עד כה להעביר אלינו את התכניות של המבנה לבדיקה.

אבטיחך נאמנה, כי לאחר שנקבל את התכניות, לא נאחר "בסגירת" הנושא עפ"י העקרונות שהסכמנו עליהם בעבר. אדרבה, הבה ונעשה מאמץ משותף לסיים ענין זה בהקדם.

בכבוד רב,

זבולון אורלב
המנהל הכללי

העתק: מר צ. גרמי, סמנכ"ל
מר מ. זליקוביץ, מנהל המחלקה למקומות קדושים
מר ד. קאסוטו, אדריכל
מר נ. קדרון, מהנדס

047

מדינת ישראל

משרד הבינוי והשיכון

המנהל הכללי

ירושלים, כ' סיון תשמ"ח
15 יוני 1988

לכבוד
מר זבולון אורלב
המנהל הכללי
המשרד לעניני דתות
ירושלים

משרד לעניני דתות
לשכת המנכ"ל
20 -06- 1988
נכנס

הנדון: מבנה הכניסה לכותל
מכתבך מיום 7.6.88

קיבלתי מכתבך הנ"ל, אבדוק ואראה מה אוכל לעשות.

אולם, הרשה נא לי לציין כי חייבת להיות הדדיות ביחסי העבודה בינינו ועד כה טרם הודעתם לועדה המחוזית על הסרת התנגדותכם למבנה השירותים בשער האשפות.

בכבוד רב

עמוס אונגר
המנהל הכללי

העתק: מר ר. שלום - מנהל החברה לשיקום הרובע היהודי

3542

THE WESTERN WALL HERITAGE FOUNDATION

The Western Wall in Jerusalem is the single most significant site in Judaism today.
It's history and meaning play an essential role in Jewish continuity.
The Western Wall Heritage Foundation was founded to develope and rehabilitate the Western Wall area, and to create a state-of-the-art museum which will explain the Wall's significance to future generations.

We're uncovering the more than 1,150 feet of the Wall which have been hidden underground for centuries.

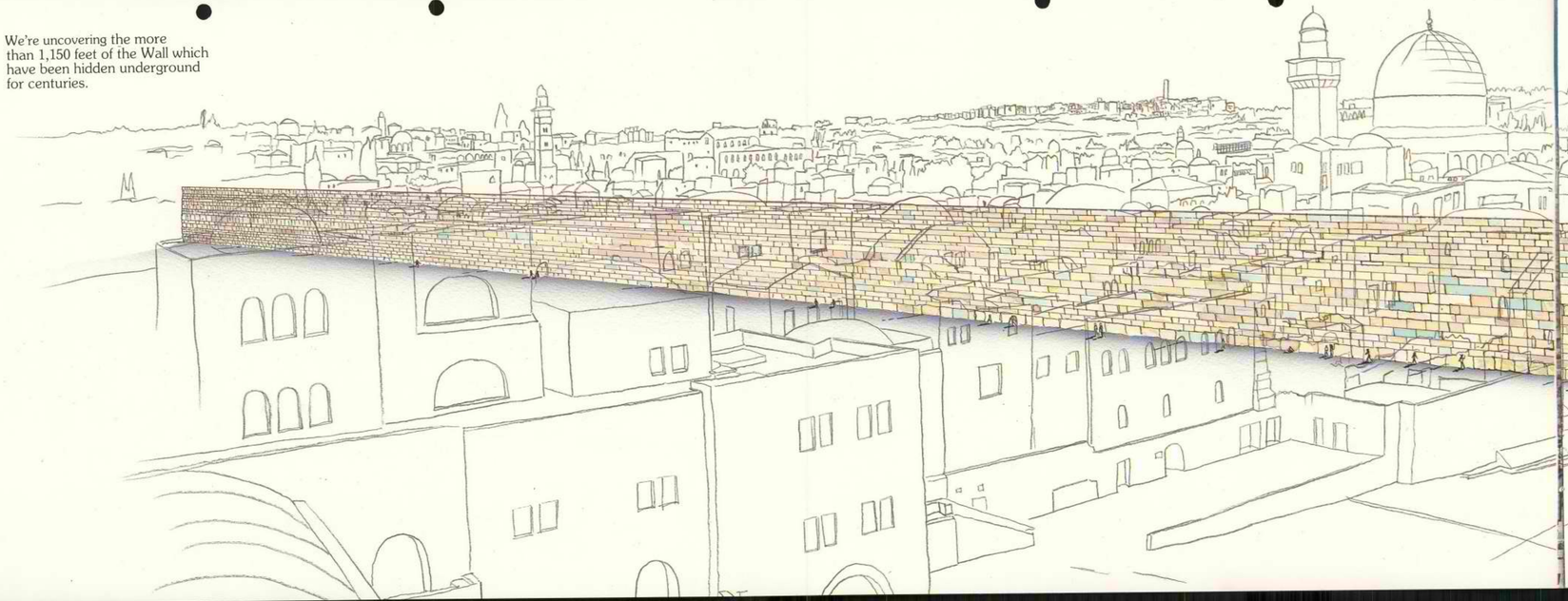

We've already uncovered stones of the Wall weighing over 400 tons, stones that were set in place by the Jewish People more than two thousand years ago.

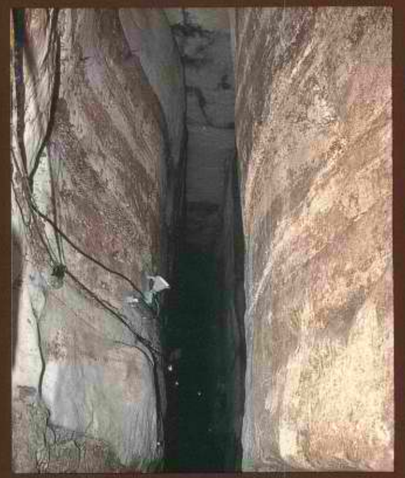

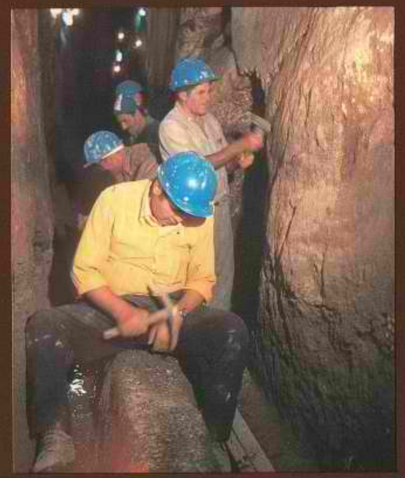

We're digging down to the bedrock where Abraham, Isaac, and Jacob stood. Down to the foundations layed out by David and built by Solomon.

We're uncovering the stones that saw the Jewish nation come together in Jerusalem.

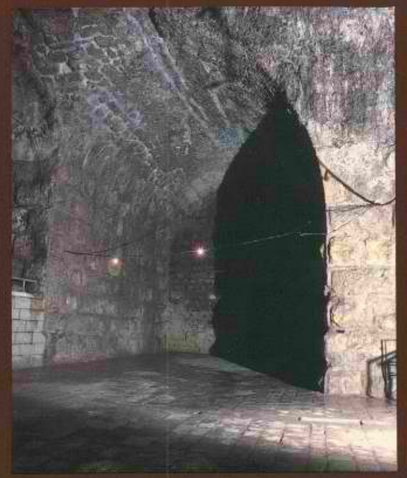

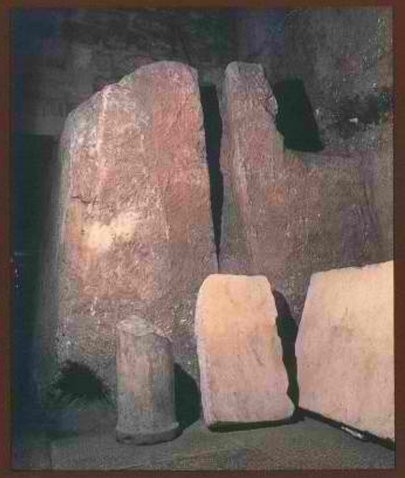

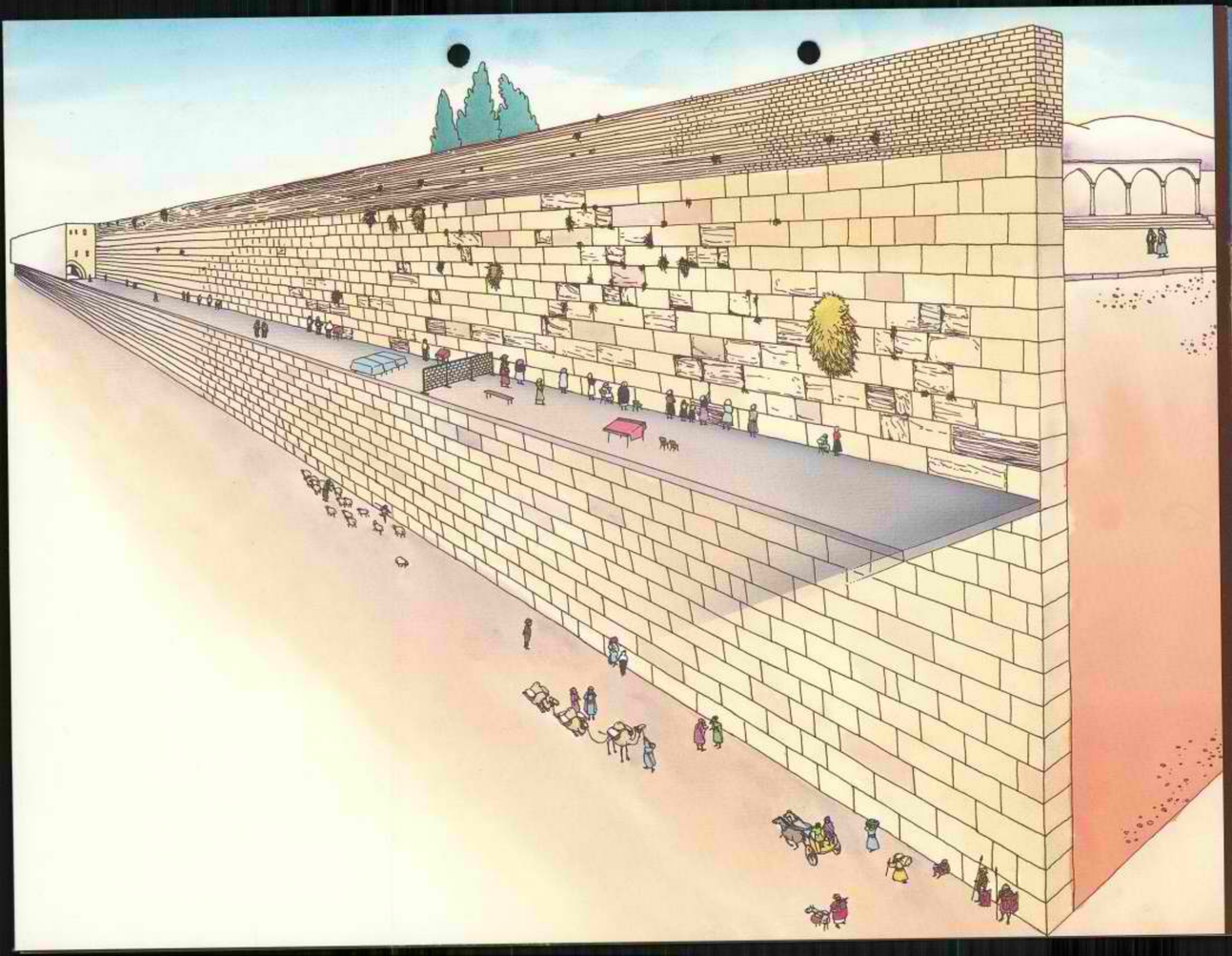

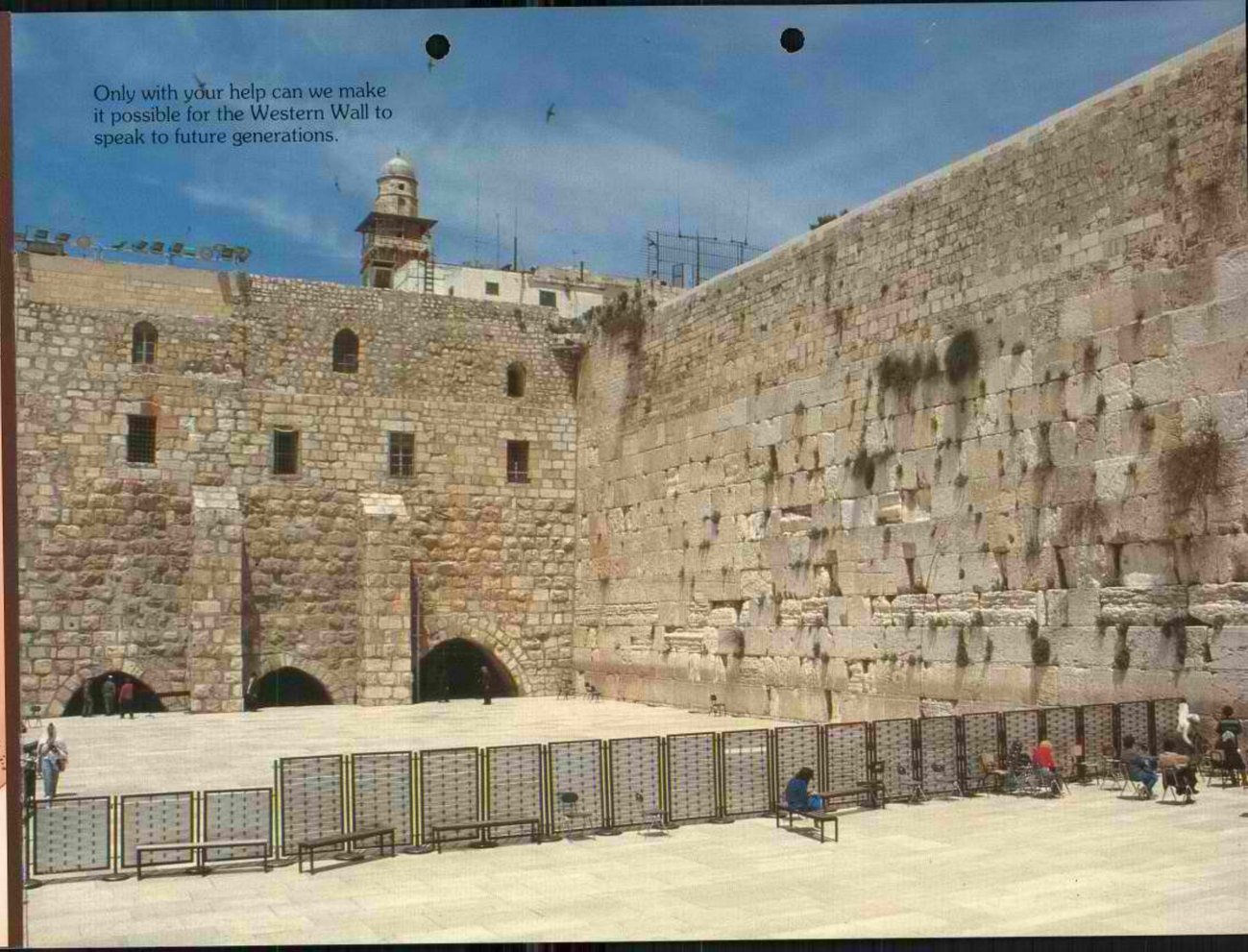
Only with your help can we make
it possible for the Western Wall to
speak to future generations.

When it's completed, we want to open up this piece of our heritage for everyone. And in the spaces we've uncovered leading to the Wall, we're creating a state-of-the-art Museum where new generations will come and learn through the testimony of the Wall, who we are... where we've come from... and where we're going.

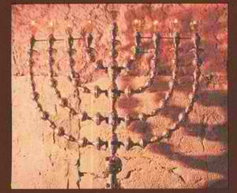

The Museum of the Western Wall will help bring to life the stories these ancient stones have to tell.

Only with your help can we make it possible for the Western Wall to speak to future generations.

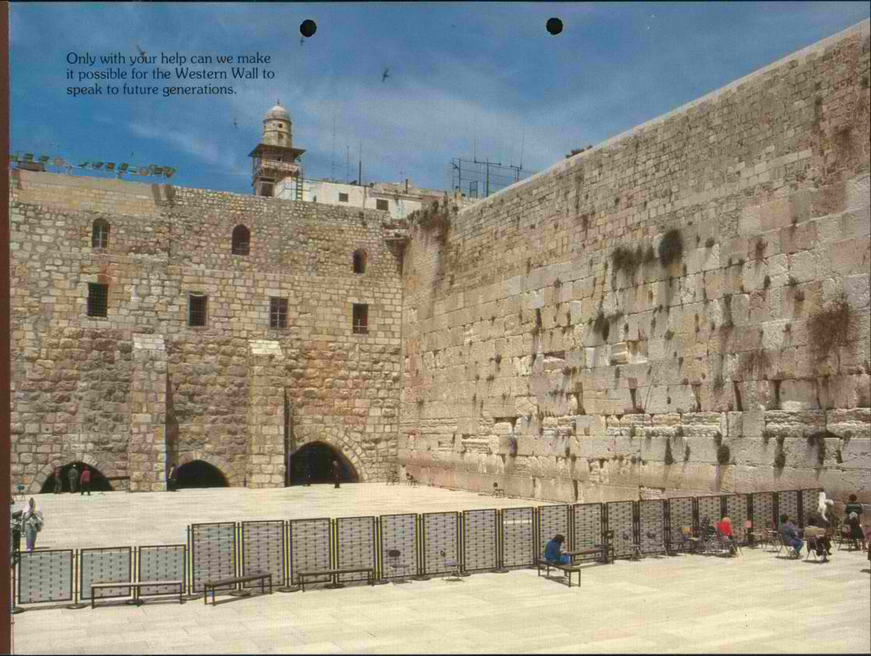

THE WESTERN WALL HERITAGE FOUNDATION
הקרן למורשת הכותל המערבי

The Western Wall Heritage Foundation
2 Haomer St.
Old City Jerusalem 97500 Israel
Suite 1810 475 Fifth Avenue
New York City, N.Y. 10017
(212) 725-0598

Text: Yehuda Wurtzel
Photo: Shimon Levy

ה ס כ ם

שנערך ונחתם בירושלים, ביום _____ לחודש _____ שנת התשמ"ח

(יום _____ לחודש _____ שנת 1988)

ב י ן

ממשלת ישראל, בשם מדינת ישראל, באמצעות המשרד לעניני דתות, על-ידי ב"כ מורשי החתימה של המשרד, מר ציון גרמי, הסמנכ"ל ומר יהושע קלצ'ין - החשב. ("להלן: הממשלה")

מצד אחד

ל ב י ן

בכותל המערבי (מקומות קדושים ליהודים)

עמותה הרשומה בישראל, מספר הרישום _____

ושכתובתה היא: _____ "להלן: העמותה")

מצד שני

הואיל והעמותה, שלה עמותה אחות הרשומה בארצות-הברית, עוסקת במגבית כספים למימון ולעזרה במימון של פרוייקטים שונים המבוצעים ושיבוצעו על-ידי המשרד לעניני דתות (להלן: המשרד) בשם הממשלה, בכותל המערבי וברחבה הצמודה לו (להלן: "האחר")

והואיל וברצון העמותה להבטיח באמצעות הסכם זה עם הממשלה ונספחיו, שכספים שנתרמו באמצעות העמותה לממשלה עבור פרוייקטים מוגדרים שונים בכותל, בהסכמת המשרד מראש, בשם הממשלה, לביצוע אותם פרוייקטים (להלן: "הפרוייקטים"), אומנם ישמשו לביצוע הפרוייקטים שלמענם ובשמם הם נתרמו על-ידי התורמים לעמותה ~~והועברו למשרד~~, בשם הממשלה והכל כמתואר ומפורט להלן בהסכם זה.

והואיל והממשלה מוכנה להבטיח, באמצעות הסכם זה עם הממשלה, ונספחיו, שכספים שנתרמו באמצעות ~~העמותה לממשלה~~, עבור הפרוייקטים, אומנם ישמשו לביצוע הפרוייקטים שלמענם ובשמם הם נתרמו על-ידי התורמים לעמותה, ~~והועברו למשרד~~, בשם ~~הממשלה~~, והכל כמתואר ומפורט להלן בהסכם זה.

2/...

לפיכך נערך ונחתם הסכם זה בין הצדדים, כדלקמן :

1. ההקדמה להסכם זה מהווה חלק בלתי נפרד ממנו, והצדדים מצהירים בזה על נכונותה.

2. הסכם זה הינו הסכם מסגרת, כלומר הסכם בו כתובים העקרונות והתנאים שיבטיחו שכספים שנתרמו על-ידי העמותה לפרוייקט פלוני כל שהוא, כהגדרתו בהקדמה לעיל, אומנם ישמשו לביצוע הפרוייקט, כולו או חלקים בעתיד, ובכל מקרה שיתגלה הצורך בכך, יכתבו נספחים להסכם זה, שיסומנו כנספחים באותיות עוקבות, מהאות "א" ואילך. כל נספח ידון בהסכמה משותפת, מראש, של הצדדים להסכם זה, על ביצוע פרוייקטים בידי הממשלה, ומימונו, כולו או חלקו, מכספי התרומה של העמותה. ההסכם יכלול גם לוח זמנים לביצוע הפרוייקט.

3. מוסכם בזה, כי אם לאחר חתימת נספח פלוני להסכם זה, לא תעמוד הממשלה בביצוע הפרוייקט, כנזכר באותו נספח, תחזיר הממשלה לעמותה את הכספים שהועברו לממשלה לביצוע הפרוייקט, כשהם צמודים למדד יוקר המחיה. כן תחוייב הממשלה בתשלום פיצויים, כפי שייקבע בנספח הפלוני, לכל פרוייקט ופרוייקט.

4. דמי ביול הסכם זה יחולו על העמותה.

5. הסכם זה הוא לשנה אחת, מיום חתימתו.

6. כתובות הצדדים הינם כדלקמן :

(1) הממשלה, באמצעות המשרד לעניני דתות, רחוב יפו 236, ירושלים.

(2) העמותה _____

כל דבר דואר רשום שיישלח על-ידי צד אחד למשנהו, ייחשב כמגיע לתעודתו תוך שבוע ימים מיום המשלוח.

ולראיה באו הצדדים על החתום
בתאריך הנקוב בראשו של הסכם זה

בשם הממשלה

_____

ציון גרמי, הסמנכ"ל הבכיר

_____

יהושע קלצ'ין, החשב

מנהל העמותה

_____

חשב העמותה

THE WESTERN WALL HERITAGE FOUNDATION
הקרן למורשת הכותל המערבי

כז' בסיון תשמ"ח

לכבוד
חבר עמותת הקרן למורשת
הכותל המערבי

מר ציון גרמן

ברכות מציון,

הינך מוזמן למפגש ראשון של העמותה שיתקיים ביום רביעי - כא' תמוז - (6.7.88) בין השעות: 9.00 - 14.00, ב- מלון רמדה-רנסנס בירושלים.

על הפרק :

* הכרות אנשי העמותה
* דברי רקע ודו"ח על פעילות הראשונית
* הכרות מצבת כוח אדם הקשורים לנושא: מנהלת, אנשי הבצוע. הועדות השונות, העמותה בחו"ל
* דו"ח משפטי, תקנון - דוות והסבר
* בחירת בעלי תפקידים: גזבר, מבקר, יועץ משפטי
* נוהלי עבודה
* מינוי צוות ביצוע מצומצם, וקביעת סמכויותיו

בברכה,

מרדכי אליאב

2 Haomer st. Old City Jerusalem Israel. Suite 1810, 475 Fifth Avenue, N.Y.C. N.Y. 10017. Tel. (212) 725-0598

בס"ד

קרן למורשת הכותל המערבי

הצעת תקציב לשנת התקציב 88/9

הוצאות צפויות

שכר דירה - משרדים	$	12,000
עלות משכורת מנהל	$	36,000
עוזר	$	25,000
מזכירה	$	15,000
ריהוט משרד - רכישה	$	3,500
אחזקת משרד + הדפסות	$	5,000
פירסום יחסי צבור		
רכב - קניה]	$	15,000
שכירות] או	$	7,200
שונות	$	10,000
סה"כ	$	128,700

הכנסות

עזבונות	$	50,000
מענקים ותרומות	$	80,000
סה"כ	$	130,000

THE WESTERN WALL HERITAGE FOUNDATION
הקרן למורשת הכותל המערבי

ב"ה, ט"ו בתמוז תשמ"ח
30 ביוני 1988

לכבוד
חבר עמותת הקרן למורשת
הכותל המערבי
מר

שלום רב,

ברוך בואך לישיבה הראשונה של עמותת הקרן למורשת הכותל המערבי.

יה"ר שיהיה נועם ה' אלוקינו עלינו ותשרה ברכה במעשינו.

סדר היום לישיבה הראשונה הנו כדלהלן:

- הכרות אנשי העמותה
- דברי רקע ודו"ח על הפעילות הראשונית.
- הכרות מצבת כוח אדם הקשורים לנושא: מינהלת, אנשי הביצוע, הועדות השונות, העמותה בחו"ל.
- דו"ח משפטי, תקנון - דווח והסבר.
- בחירת בעלי תפקידים: גזבר, מבקר, יועץ משפטי.
- נוהלי עבודה.
- מינוי צוות ביצוע מצומצם וקביעת סמכויותיו.

ב ב ר כ ה,

מרדכי אליאב

2 Haomer st. Old City Jerusalem Israel. Suite 1810, 475 Fifth Avenue, N.Y.C. N.Y. 10017, Tel. (212) 725-0598

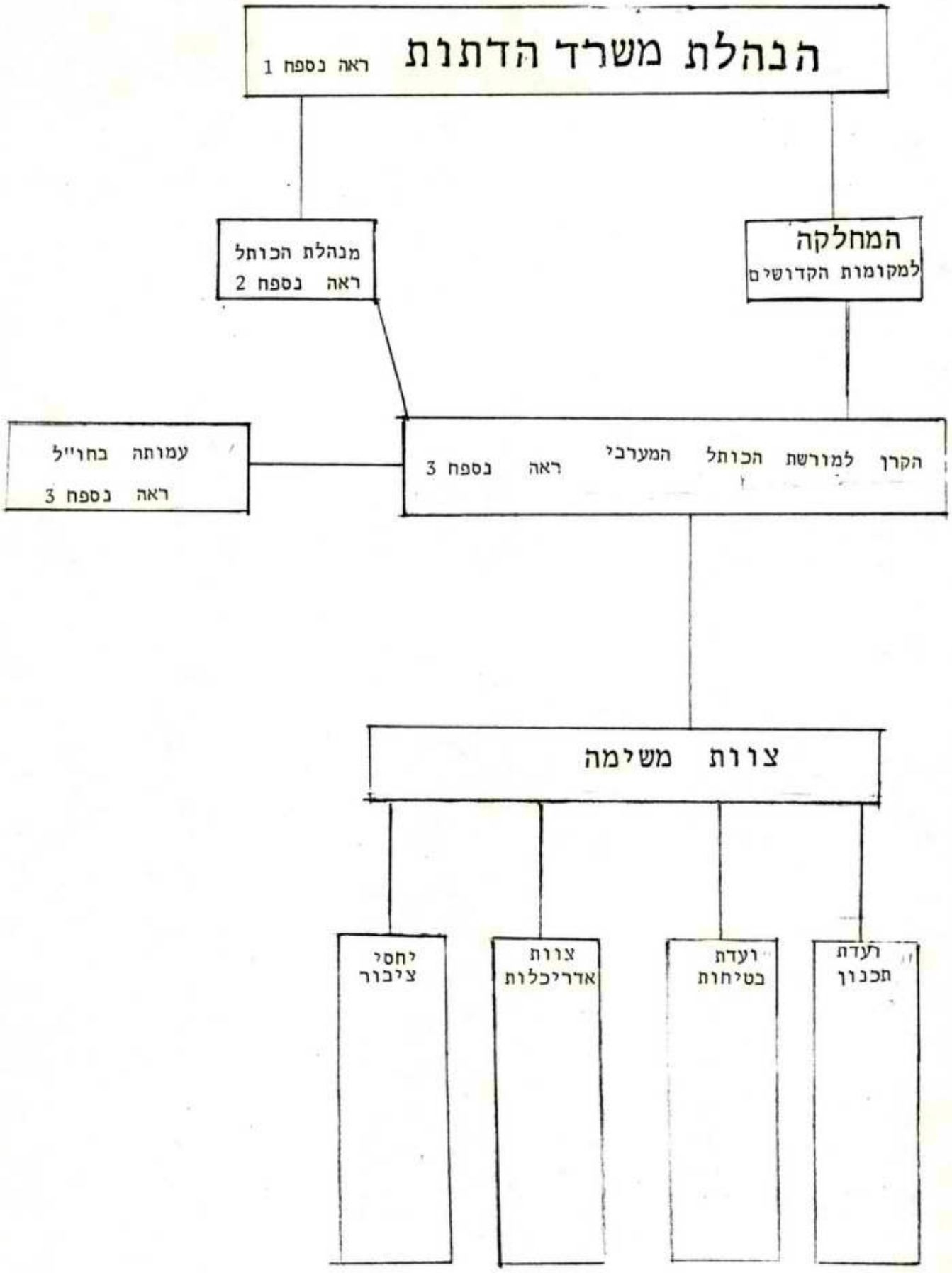
הנהלת משרד הדתות
ראה נספח 1
מנהלת הכותל
ראה נספח 2
המחלקה
למקומות הקדושים
עמותה בחוייל
ראה נספח 3
הקרן למורשת הכותל המערבי
ראה נספח 3
צוות משימה
יחסי ציבור
צוות אדריכלות
ועדת בטיחות
ועדת תכנון

THE WESTERN WALL HERITAGE FOUNDATION
הקרן למורשת הכותל המערבי

בס"ד

נספח 3 הקרן למורשת הכותל המערבי

א. מדינת ישראל באמצעות מנכ"ל המשרד לענייני דתות.
ב. מר גרמי ציון
ג. מר זליקוביץ משה
ד. הרב גץ מאיר יהודה.
ה. הרב איזמן איתן
ו. מר הופמן צבי
ז. הרב בן דהאן אליהו
ח. מר פרידמן יעקב
ט. מר רוזנברג זאב
י. מר אליאב מרדכי
יא. מהנדס קדרון נפתלי
יב. מר רביב אשר
יג. מר מאיר שמואל
יד. מר כץ דוד
טו. מר גלטר ירח
טז. הרב יעקב מרכוס
יז. אדריכל קאסוטו דוד
יח. ד"ר אפרים חזן

חברי העמותה בחו"ל

א. מר יוסף לישינסקי
ב. הרב יעקב מרכוס
ג. מר מני הנזל
ד. מר אל מקלר

015

2 Haomer st. Old City Jerusalem Israel. Suite 1810, 475 Fifth Avenue, N.Y.C. N.Y. 10017, Tel. (212) 725-0598

THE WESTERN WALL HERITAGE FOUNDATION
הקרן למורשת הכותל המערבי

בס"ד

נספח 2 מינהלת הכותל

מר זבולון אורלב, המנהל הכללי - יו"ר

מר מרדכי אליאב, מנהל מינהלת הכותל

מר יאיר מוסט, נציג המשטרה

הרב גץ מאיר יהודה, רב הכותל

מר ציון גרמי, סמנכ"ל

ד"ר נסים דנה, מנהל אגף לעדות

מר דוד קאסוטו, אדריכל

מר צבי הופמן, אחראי על רחבת הכותל

מר נפתלי קדרון, מהנדס יועץ

מר משה זליקוביץ, מנהל מחלקה למקומות קדושים

מר אפרים שילה, נציג עירית ירושלים

מר אורי גורדון, נציג משרד החוץ

מר דן בהט, ארכיאולוג יועץ

016

2 Haomer st. Old City Jerusalem Israel. Suite 1810, 475 Fifth Avenue, N.Y.C. N.Y. 10017. Tel. (212) 725-0598

THE WESTERN WALL HERITAGE FOUNDATION
הקרן למורשת הכותל המערבי

בס"ד

נספח 1 <u>הנהלת משרד הדתות</u>

א. מר אורי מינצר

ב. מר זאב רוזנברג

ג. מר ציון גרמי

ד. הרב וינשטוק

ה. מר גליק אברהם

ו. מר ציון סויסה

ז. הרב הרדי רפול יוסף

ח. מר נחמיה סיטרואן

ט. גבי אורה אביאלי

י. הרב א. אלחליח

יא. מר יהושע קלצין

יב. מר שמעון אורבך

יג. ד"ר נסים דנה

יד. הרב אייזמן

טו. ד"ר ח. חפץ

017

2 Haomer st. Old City Jerusalem Israel. Suite 1810, 475 Fifth Avenue, N.Y.C. N.Y. 10017. Tel. (212) 725-0598

ראשי פרקים לתוכנית בסיסית ליחסי ציבור והפקה

1. המטרה - יצירת הקשר של יהודים בכל מקום שהוא לפרויקט לאומי מאחד.
2. קהל היעד - יהודים וקהילות בכל רחבי תבל.
3. האמצעים:

* הפקה בדפוס

א. דפי מידע

ב. עלוני הסברה למשלוח לקהילות

ג. כרזה

ד. חוברת מהודרת (לתורמים בפוטנציה)

ה. דפי עבודה - חוברות עבודה, לתלמידים

ו. ספר המוזיאון

ז. מזכרות (חומר הסברה) מהמוזיאון

ח. חומר הסברה לכינוסים, מישלחות ואירועים מיוחדים.

ט. בגירסאות ובשפות שונות

* הפקה אור קולית

א. סרט וידאו

ב. תכנית אור קולית

ג. ערכת חינוך (שילוב הפקה בדפוס ואור קולי)

* בגירסאות ובשפות שונות

4. פעולות יחסי ציבור
הכוונה להביא למודעות הציבור הרחב בארץ ובחו"ל באמצעות כלי התקשורת המודפסים והאלקטרונים.

5. תערוכות - הכונה להכנת תערוכות ניידות

כל הנ"ל הינו בסיס לפעולות בשלב הראשון בישראל וכל זה בתיאום עם אנשי הקרן בחו"ל.

כל חומר ההסברה לסוגיו ומטרותיו ידגיש את "הכותל" המאחד אל כל יהודי תבל, ומרכזיותה של ירושלים בחיי העם היהודי.

מאחר כתלנו

"עדות הם לבאי עולם" [1].

כמו ישראל בנפשות, באדם, כן הכותל בעולם, בארץ.

חסון ותקיף בכחו־האיתנים לאלהיו מחזיק הוא את עמדתו בכל חליפות מערכות הדורות וקורותיהם, בכל התמורות והשינויים, החלחלות והזעזועים, הבאים עלי ארץ ודריה, — אשר הוא בתוכם ואתם. וגם אם קלון החרבן מכסה את מראהו, גם אם אותות ההרס בולטים מעל גביו ועננות השממון, מאפילות את זהרו, גם אם בסבכי מבואות אפלים ומטונפים נסתר הוא מעין רואים, וגם אם נדחק ונלחץ הוא מתגרת יד שכניו המקיפים אותו מכל צד, להסיג את גבולו, לדכאהו ולבלע את נחלתו, — כחלמיש־צור נצב הוא על משמרתו, מבלי מוש ומבלי הפגם בקרבו גאונו הפנימי, תמים ונאדר בעוז עצמיותו, המתגלה לבעל עיני פקיחא גם בעד כל אלה וגם על־ידי כל אלה. כי שריד חמדת הקודש הוא קדוש משכני עליון [2], ובמפלאות סגולת־קיומו זאת עד הוא למאורעות־עולם ולקורות־דורות של אלפי שנות תרבות האדם. כ"עד־הלאומים" [3] עומד הוא על גביהם ומעיד הוא עליהם, על גלגולי מהלכי חייהם, על מקורות זרמי רוחותיהם ועל מוצאות נתיבות פעליהם, ומעיד הוא בהם — בזכות קיום חייהם, בערך תוכן רוחותיהם ובמעמד כח פעליהם.

יש לבבות ויש לבבות. יש לבות־אדם ויש לבות־אבנים.

ויש אבנים ויש אבנים. יש אבני דומה ויש אבנים — לבבות.

כמו ישראל "לב האומות" [4], לב האדם, כן הארץ ומקום־קדשה בקרבה — "לב העולם" [5] ולבם של ישראל [6]. ומכל קצות הארץ, ומכל פנות העולם, גם מכל תפוצות הגולה, זורמות ועולות שפעות ה"עבודה שבלב" [7] דרך נקודת־המרכז של הארץ, דרך העיר הזאת ודרך הבית הזה [8]. וכן האבנים האלה, שארית פליטת הר

1 שבת כב:
2 תהלים טו ה.
3 ישעיה סה ד.
4 ספר הכוזרי ב לו.
5 ע' יומא נד:
6 איכה רבה פתיחתא, ספר הכוזרי ב לב.
7 ספרי פ' עקב.
8 מלכים — א' ח.

ביתנו, שהם לנו "בקדושתם אע"פ שהם שוממים" [9], כי "שכינה לא זזה מעולם מכותל מערבי" [10], ורוח אלהים חיים קדוש ישראל, המשכין שמו שם, לעולם מרחף הוא עליהם ומחיה אותם בחביון־עזו בכל מעבה ערמות עפר רקבון ההרס, — האבנים האלה לבבות הם לנו!

זקופים וחזקים עומדים פה טורי האבנים האלה, וכמצבת־חיים מודיעים הם: פה חי עם ישראל, פה נגה אור־חייו, עז־כחו וגאון־קדשו, ומופיע ועולה, מתוך שארית פליטת הגלות, בדבר ד' אשר בקרבו לכל העמים, לכל האדם, לכל־באי־עולם. עומדת ומסוככת היא מצבת־חיים זו בפני הר־החמדה, ואסירי־תקוה, חלושי־גולה וצופי גאולה עומדים הבנים ומתדפקים על מסך האורה, מיחלים להטהרם מטומאת גלותם ומגיעולי אויר ארצות העמים, בהגלות האור הבהיר, בקום החיים השלמים, בהבנות העולם המלא עם השם המלא [11], אשר אך אז ימלאם לבם, תשאם נפשם ותכשירם רוחם, וכל הגויים יביאום אז, לעלות ההרה ולבוא אל המקום פנימה בהנשא פתחי־עולם [11א] להדר מלך הכבוד, חי־העולמים, אשר ימלא את כל הארץ. שומרים הם על טורי חומת הר ירושלים זאת, הר היכל ד' זה, אלהי אבותיהם, אשר את שמו הנקרא עליהם יזכירו תמיד, שומרים ומיחלים ובגבורת תחלתם ובעז שמירתם את חומתם, ואותם עצמם, ליום היותם ראויים לעלות בה ולהכנס לפנים ממנה, בהופעת אור טוהר הקודש הישראלי האלהי — לא יחשו ולא תנו לו דמי לכוננו ולשימו את תהילת ירושלים בארץ, התהילה והצדקה אשר יצמיח נגד כל הגויים בשם החדש שיקרא לה, לראותם כולם את צדקה וכבוד ישועתה, בבניה ובבנין עריה ובתקומת חרבותיה, בהוסד היכל ובהשלמת כל החפץ [12]. ומזהרורי ניצוצות הר המקדש, עם כל העימום משעבוד והכיסוי באשפתות, נמשכת וקימת מורשת "אורי של עולם" [13], ועומדים ונמשכים טורי מצבת־חיים זאת, המעידה בעמים ובדורות, ומחברים הם את סוף בנין הקדומים עם התחלת בנין העתיד, את ראשית הימים עם אחריתם, ומגלים בהם את אחדות הזמנים וכל קורותיהם, בשארית פליטתה של כותל־המערב, החוצץ וגודר בעד מקום מעון האורה ושומר על אומן סהרתו פנימה ליום התעוררו והיגלותו בכל מלא עוזו.

במערב, מקום חודרים ומשתקפים, ממרכז קנם, בכל תוקף הודם, קרני מזרח האורה העליונה של שכינה של מעלה, נשאר וקים השריד הנאדר, ושומר ועוצר הוא בעד האור הגנוז לאור החדש אשר יאיר על ציון, אור ד' הגדול אשר יוסיע מתוכה,

9 מגילה פ"ג מ"ג.
10 תנחומא שמות י.
11 בראשית רבה פ' י"ג.
11א תהלים כד.
12 ישעיה סב ו; סא יא; סב א כ; מד כו כח.
13 בבא־בתרא ד.

על כל בית יעקב ועל כל העמים הרבים, באחרית ימינו, בקום חזון עתידנו. וכמו נשמה אחת חיה, שלמה ויחידה, נופחה פה בכל חלקי הדורות וקורותיהם השונים, שמהלך החיים של "לב האומות" עובר בהם ועל גביהם, ומתגלית לנו פה, במצבת־החיים הזאת המחברת את אחרית־ראשית־הימים עם ראשית־אחריתם, צורתן השלמה האחדותית, איכותן המלאה, תכנן הכולל של כל אלה התקופות והעליליות המקושרות ומתרכזות בזה, — **של כל החיים של "הנוי האחרי".**

זרם־החיים האחד, העז והרם, המקיף וכולל, הנמשך והולך מפה, ומחיה ומרכז את כולנו, בכל דורותינו ובכל תפוצותינו, בכל נימי נפשנו ובכל פינות נתיבותינו, המכוונים ומיוחדים הנה, — כמו הלב באברים הוא קולט וסופג את תנועות החיים של כולם ומשפיע ונותן להם את כולן, רצוא ושוב כבזק יצירת ההויה האלהית, מבלי הפרט והבלט, בשלמות האורגנית המקורית, הקודם והמאוחר, העליון והתחתון. כל איש ישראל, בכל מקום שהוא ובכל מצב שהוא, בשביה וברווחה, באפלה ובאורה, בים וביבשה, הרי גם מקצה המערב לבו היהודי וזרם עבודת לבו מופנה הוא הנה, למזרח ולנקודת המערב הזה שבמזרח; ולא רק מופנה ומיוחד הנה, אלא לבו שרוי וקבוע פה באמת, ואף שואב ויונק הוא מפה את זרם לבו ואת מהלך תנועות חייו בפנימיותו. כל אחד מאתנו הלא יודע באמת, כי הכותל הזה, בכל פשטותו האפלה ובכל אותות החרבן והגלות אשר עליו וסביבו, לא "כותל־הקינות" הוא לנו, כמו שהוא נקרא כן בפי אחרים ונכרים, כי אוצר החיים וגניזת אורם וחסנם הוא לנו, שהוא נשמר ומתחזק גם בכל דכדוכי קינותינו; כי אין העין היהודית הבריאה רואה בזה את העם כי יחרב[14], כי יהרס ויתנון, אלא אדרבא רואים אנו אותו פה בחביון־עז ובעצמת־קיומו, בקומו גם אחרי נפלו וגם בעת נפלו, בהתרוממו ובהתנשאו בכוחו לאלהיו לתשועת עולמים.

כי לא יוכל רק מראה־עינים רגעי ושטחי בלבדו להתראות לנו פה, כי אותו זרם החיים המסכה כאן ומאחד את כל דורותינו וכל אישינו, מתפרץ ועולה בזה מתוך מעמק נפשנו ומתוך מעמד מקומנו זה ומציב לפנינו את אחדות מהלך חיינו, הכוללת בקרבה את כל מעלותיהם ומורדותיהם, את השפל כמו את הנשא; כי צורת החיים האחדותית השלמה האחת היא בכל גילוייה ומצביה, כי הארת השכינה, החיה והקדושה, שכינת אלהים חיים ומלך עולם, אלהי ישראל וגואלו, אינה מסתלקת[14א] לגמרי ממקום־משכנה זה גם במצב החרבן, וגם במצב הגלות, וגם בכל ההרפתקאות השונות, הכלליות, והפרטיות, לפי ערך המצבים והזמנים השונים המרוממים או

14 "על פרשת דרכים" ל"אחד־העם".
14א הלכות בית הבחירה פ"ו ה' ט"ו.

המדוכאים, בהמשך הכוון האלהי קורא הדורות ומכוננם ואת אחרונים הוא, והשכינה אשר "מעולם לא זזה מכותל מערבי" — ו"בכל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם"[15], וחוזרים ונמשכים, בחוסן קדש חיוניותם, נימי האבנים — הלבבות האלה, וכנסת ישראל, ה"מתרפקת על דודה"[16] באשר יודעת היא כי גם בכל הצרות והמרורות הלא הוא "בין שדיה ילין"[17], — יודעת היא, כי "הנה זה עומד אחר כתלנו"[18].

ויודעת היא, כי בהגאלה היא מגלותה, לשוב לארץ־חייה ולמקום לבבה ומכון קדשה, באין הפסק של פיזור הכוחות בין נקודת־הלב ובין אברי האורגן, — אז הלא גם השכינה תצא מגלותה, ותחזור ותקבע בכל עז פארה בבית חייה, להחיות ולגאול עמים ועולמים. "ישיב לא נאמר כי־אם ושב וקבץ"[19], ומצפה ומתכוננת ועובדת ומכינה היא לתשועת גוי ואלהיו בגאולת־עולם.

("סיני", אב תרצ"ז). (בטעות נתיחס זה שם אל אאמו"ר הרב זצ"ל)

15 מגילה כט.
16 שיר־השירים ח' ה.
17 ע"פ שבת פ"ח:
18 שיר־השירים ב ט.
19 "ברוך ד' יום יום" בזמירות שבת.

מדינת ישראל

משרד לעניני דתות
לשכה ראשית

ירושלים

תאריך:

מספר:

סיכום פגישה בכושא ארוע שחר יום ירושלים
בכותל במערבי

ביום 4.7.88 התקיימה פגישה בכושא "ארוע שחר יום ירושלים". בפגישה השתתפו:

אלי גור - גזבר מינהל ההסברה
יהושע קלציו - חשב המשרד לעניני דתות

מר קלציו הקריא את מכתב מנכ"ל המשרד מר אורלב, לפיו לא היה ברור אם המשרד לעניני דתות ישתתף בארוע זה. החלטה חיובית ניתנה ממש ברגע האחרון. עקב כך לא היתה אפשרות על הקפדה מלאה בנוהלים עפ"י התכ"ם.

מר גור ומר קלציו בדקו את החשבונות שהוגשו להם ונמצא כי רק במספר קטן של מקרים היתה חריגה מהנוהלים הייכו כתקבלו הצעות אך הן לא הובאו לאשור בפני ועדת הרכישות. מאידך היה פיקוח מלא על הביצוע מצד מחלקת האירועים במינהל ההסברה ובראשה מר נטע רוזנבלט.

בהתחשב באמור במכתב מנכ"ל משרד לעניני דתות ובהסברים של מר רוזנבלט במכתבו לסמנכ"ל מר גרמי והאילוצים שנבעו מסמיכות ביו תאריך ההחלטה לביצוע - אישרו הי"ה גור וקלציו לשלם את החשבונות
.

יחד עם זאת הובא לתשומת ליבם של הנוגעים בדבר כי להבא יש לפעול עפ"י הנוהלים של התכ"ם.

א. גור
גזבר מינהל ההסברה

י. קלציו
חשב המשרד לעניני דתות

רח' יפו 236 ירושלים 91130, טל. 551008, 02-551147, ת.ד. 13059

בס"ד

נדחוקי, מלכי, בעלי, בעל, שאול, אית לבי בעלים, אשי בלקיבל, בר קמוצ, ולר מיקרא, אלי רבי, פלי, יעקי, נפלי, אלי, אים

בעל פתח את הדיבר, מלכי את הנדחים, סיים את מסרת הסאתה.
הבדיל כי בקין אין איזת אשת סאמא ואשתי חיי שיש לאשה הבתר בכל ולא ב' אנושיק את הם.
היא בלא בן לבין, ולהולד ולקם. בעל ארבע שבה לחברים שלאו המסיאו לקר לדקה והבאה בקין.
קיאת סאמא אפלים בחול, שמקשה מה המחרבין באה לך הבשמות הקלבים מה לחבור ולעוב עאבים
בעל הכלי מגיל את אר אחי אליב בעל הסאתה - נעקל פה אחד.
" " מה בין אמי בלבד הסאמה - נעקל. פה אחד.
בחירת לוי לדת בקרית: ביג אשם הבר - נעקל פה אחד.
לשבה הבאה יבוא בלי ולא בקרת שנוסא לאשה הסאתה.
לאחר שבבדה כי אחבלבה לבדה באשה בקשה סאמא כי הלקה באשה הבשמת מולדת אפלים
בחירת יולי אלפסי: אבל לוי חיי בן לאי, בעבקת לבאי באשה, הם הכלים שלקו בעל באשה
בן אחר אבהיר בכת כי אין האי לקר שבב לבאי לשבת כי בסאתה.
בחירת רות: בעל מגיל אתה מבא לאיש אין אין כלה - נעקל פה אחד.
בחירת
בוא נבל (בראשון בארל כבית אשה) מגל הסאתה בעלבה, יוקר פרידמן, אריה בן.
בוא יחסי הבל יבשם מחול אולם בשר הבנים כלי ובבריאי אריה בן, בבל ושאול אלי.
נעקל פה אחד.
ובת הבנים: אבל בבר בלי - בלה בלי הבל יהבה ווקל, הרב פרוק שלי, כי אשה לקבל פריך
אי פרום (אלטר - מרכז הלוה נעקל פה אחד.
בוא יבל ישלל בסאמא בלאמת כלן (אלמה ובבר בקרית באמת)

אבל הסאמה הסבה לא בשבנה הבולה לבקלת הסאתה, ולא הבשה בין הסאמה בלל
הסאמה בחול. לוי חיי בן לאי הסבה אות הלבבה בשלבה של בקשה בין הסאמה בלל לבחול.
בשבה הבבה שבבה גם לבאה לה אשה הסאמה בחול בין את בקולה שה לי לבשה.
ולל הבעות שבלבה בבבה בקשה בין הסאמות והבבה הבבה" השבות הבאבה על הסאמות
הסאמה שה אבקה לשבה בשבה שבחל את הסאמה, הבשה
ולבי בשבה לבבה ובבבה יבה ובבה לל שה ובבי אחב
הבבה לל בבל 5 אלבן בבלי שבבל אבה תבבה, בבבה בבל
לבבות הבשבה בבשבה, הבבבה לבבה

(א) בבי שבלה לל בבבה לבן הסאמה בבל לין בשבה הבבה.
(ב) לבבל לל בבל ובבבה שבבל של בבבה בבשה ובבל לבבבה הבבשה
בין הסאמה בבל לבין הסאמה בי בחול. ובלבן שבבה בבה
לבבה בין הסאמה לבשה. לבבה בשבי בבבבה
(ג) בבבה בבה הבבבה בין הסאמה בבבה הבבבה הבבבה בבבה שבבבה
סאמה בחול יבל לל הסאמה בבל בבבה בבבה הסאמה בבבל

בין הסאמה בבל לבין הסאמה בבל בבבה בבבה הבבבה בבבה הבבבה בבבה הב

בס"ד

קרן למורשת הכותל המערבי

הצעת תקציב לשנת התקציב 88/9

הוצאות צפויות

שכר דירה - משרדים	12,000	$
עלות משכורת מנהל	36,000	$
עוזר	25,000	$
מזכירה	15,000	$
ריהוט משרד - רכישה	3,500	$
אחזקת משרד + הדפסות	5,000	$
פירסום יחסי צבור	?	
רכב - קניה]	15,000	$
שכירות] או	7,200	$
שונות + יחסי ציבור	10,000	$
סה"כ	128,700	$

הכנסות

עזבונות	50,000	$
מענקים ותרומות	80,000	$
סה"כ	130,000	$

RAMADA RENAISSANCE HOTEL JERUSALEM

(הרצאה כפי)

* בענין הרצאתי שנקבעה לי מר חיים בן עמי
~~[illegible]~~ נשה לפי
הבאת אשם המשטרה / הבנק ויקבע אולם ~~[illegible]~~ בנושא עבירות שהמשלם רשומה בהם.

- מטרתי לא הבנות הנוכחים לטיפול חשבון בנק אלא בכדי הערכתי המאוחר.
כשבמציאות התרחשה הקם של הערבה, של מבנה הסתרה ושל מר שמואל מאיר
משתי הסיבות שאמרת מן הנקודה של הערבה מאבדת את החשבון.

- בדות הנוכחי יכבוך את נושא המטרות ובמיוחד הבעיה לשעבר המאה.

- מבחינתי סדר שעות הנוכחי יהיה יקבע הפרוטה והבדיקה והבקרות.
שנות לא סבר ובה של הסתרה לשיבוקה המאה -

✓ מאושרת הבעיה שהמשה לעלות הוסיפה לא מבקרה בת שלוש אלפים
תובעים.

מאוחר שבר מעבדה	מאוחר שבר סוכה				
9	10			13	מתח
50	50		שון	זה	+
3	3		רבה ב'		+
			1000.-		+

שבר שבר המוכר - דרישה

שבר - מאוחר פה אחד.

ברגע רבה לתמונה באמצעות הקבלה הקבוע של הסתמה אליו שבינתים
מאוחרת שבינתים רבה לשלושה חודשים.

מאוחר סדרים יהודים מאבדי - המצאת מאבדי + שינוי 15,000 $3500 $18,000
לשבר, מדי
מעל הוסיפ מקובה
של שלוש חודשים.

+ $ 4000 לבוצות טכנולוגיה - יסודות לבה לעבור המשלה המחבר לחודשים.

- ההבנות תהיינה בהתאם לתכנות הבולט.

6 Wolfson St. P.O.B. 3369 Jerusalem 91033, Tlx. 25252, Tel 02-528111, Fax 02-531976

RAMADA RENAISSANCE HOTEL JERUSALEM

- מתבקש לתקן את הטעות באיזכור
הצבע לאיבוס שיעמוד את מקום יחד עם אבן הטעות
ומה.

- דבר נוסף, אין הרשמה שאפשר לא איזכור הצבע.

רשי: אלי פרידמן.

6 Wolfson St. P.O.B. 3369 Jerusalem 91033, Tlx. 25252, Tel 02-528111, Fax 02-531976

לעיין
כוח

ב"ה

מדינת ישראל • המשרד לעניני דתות • לשכת הדובר • טל. 02-226982-249091

הודעה לעתונות

בס"ד

<u>משרד הדתות פורץ את פתחה של מינהרת הכותל</u>

עשרים שנות חפירה מאומצות, בעבודת נמלים ובמסירות קדושה עוסקים עובדי המשרד לעניני דתות בחשיפת הכותל המערבי במלוא אורכו. בימים אלה הולכת מלאכתם ונשלמת!

כזכור - לפני כשנה וחצי נתגלתה לחופרים מינהרת מים חשמונאית הנחשבת בעיני הסטוריונים וארכיאולוגים לאחת התגליות המרגשות והמרעישות בירושלם ובארץ כולה.

עם גילוי המנהרה החשמונאית, המהוה למעשה השלמת חשיפת הכותל למלוא אורכו (מתמשכת עד לאיזור הויה-דלרוזה) הכריז השר זבולון המר - אשר משרדו ממונה על איזור הכותל המערבי - כי מגמת המשרד הינה פתיחת האתר כולו לקהל מבקרים ופיתוח והכשרת כל אורכה של המנהרה, החפירה והאולמות הרבים סביבתם, [redacted].

אנו נתקשים עתה לפתיחת מתרגש של הפתח הלפנוי למנהרה כדי להשלים את המחקר הארכיאולוגי של המנהרה לפיים את ליתוד גאוגרה והבנה

[redacted]

לצורך מטרות אלה הוקמה "מינהלת הכותל" תוך שמירה קפדנית על הוראות החוק ועל זכויות כל הצדדים הנוגעים וקרובים לאיזור וכל המשרדים, הרשויות ושאר הגורמים. במינהלת נציגי משרד החוץ, המשרד לעניני דתות, אגף העתיקות במשרד החנוך, משרד המשטרה ונציג עירית ירושלים.

ופל הוראות לרוזלמה.

בשלבי תיכנון עבודת המינהלת ארח השר המר באתר כולו את נשיא המדינה, ראש הממשלה, ראש עירית ירושלים ושרים אחרים אשר תביעו כולם הזדהות והתפעלות מהעבודות המבוצעות על ידי משרד הדתות והמינהלת.

[redacted]

2/..

הדבר נעשה כאמור בשיתוף עם ארכיאולוגים הנחתם, עד כה הוגם הנבדק כולו בפני כל הגורמים השונים הפועלים בתחומים והוקמה נשלחו תוכנית עבודה של כל תחום ותחום, פרטי אור בעתידו בכל צורה שתהיה.

ב"ה

מדינת ישראל • המשרד לעניני דתות • לשכת הדובר • טל.02-226982-249091

הודעה לעתונות

בעקבות החלטתה זו הטילה מינהלת על החברה לפיתוח מזרח ירושלים למדוד ולמפות את היחסים הגיאוגרפיים והטופוגרפים שבין הבריכה והרחוב שמעליו. המדידות אימתו את מפותיהם של וורן ושיק.

לאחר בדיקת ההיבטים המשפטיים, המקומיים ~~והבינלאומיים~~ האזרחי והבינלאומי, ולאחר שהושגו האשורים המתאימים, [redacted] על חשיפת המדרגות, פעולה המבוצעת בשעות אלה והעתידה להימשך [redacted] זמן קצר.

החלטת השר לעניני דתות מה לעשות
מאז לקבל את הגלגל מינהלת הרובע
והורה באותלמה מנכל המשרד לבטון אורלה
על חשיפה מחדשת של המדרגות —

אוריאל מינצר
דובר המשרד לענייני דתות

מדחק מקיר בנין המחכמה (חוץ)

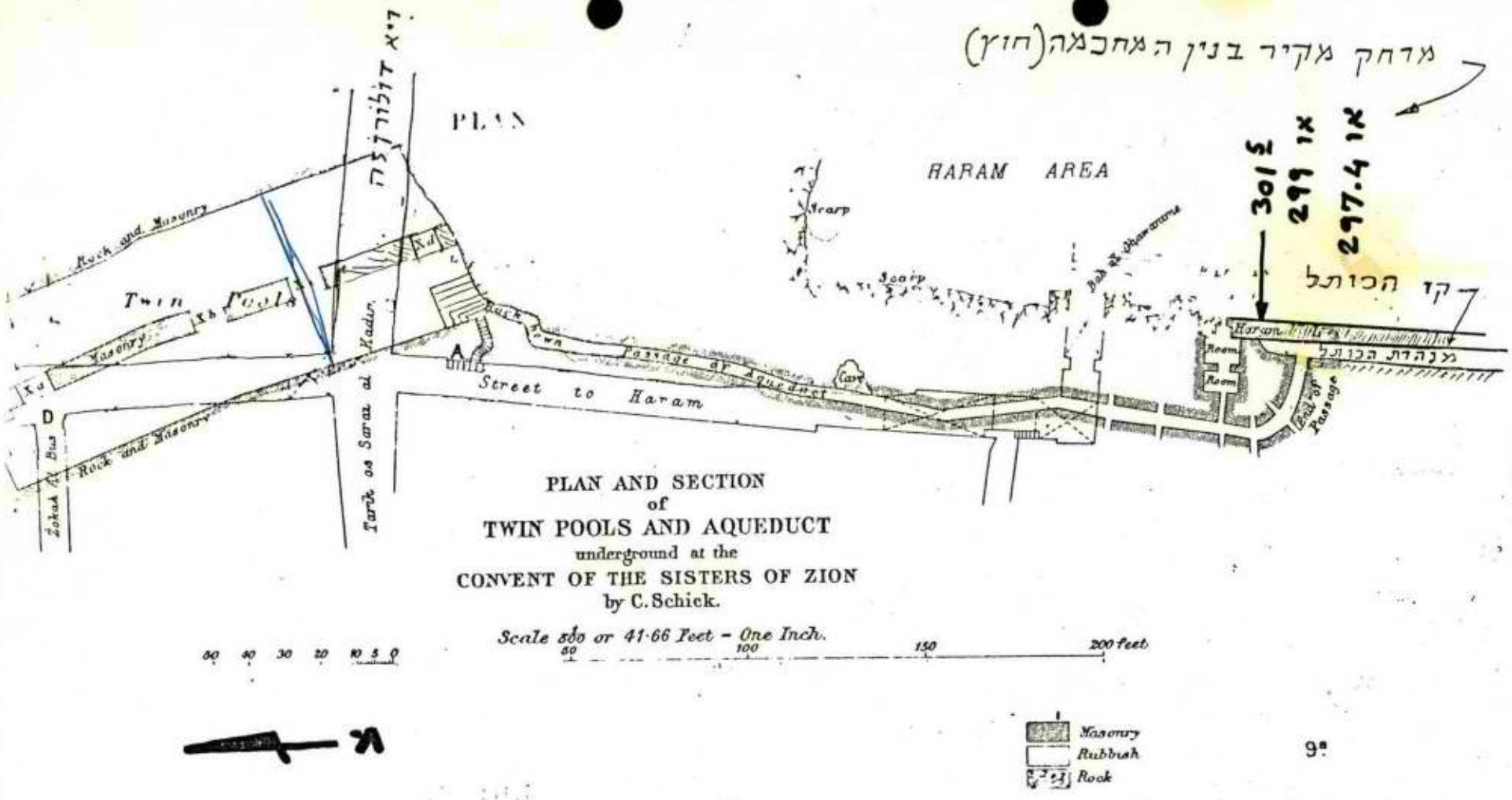

PLAN AND SECTION
of
TWIN POOLS AND AQUEDUCT
underground at the
CONVENT OF THE SISTERS OF ZION
by C. Schick.

Scale 500 or 41·66 Feet = One Inch.

50 40 30 20 10 5 0

50 100 150 200 feet

ג

9ª

מפת שיק לקטע שנחשף

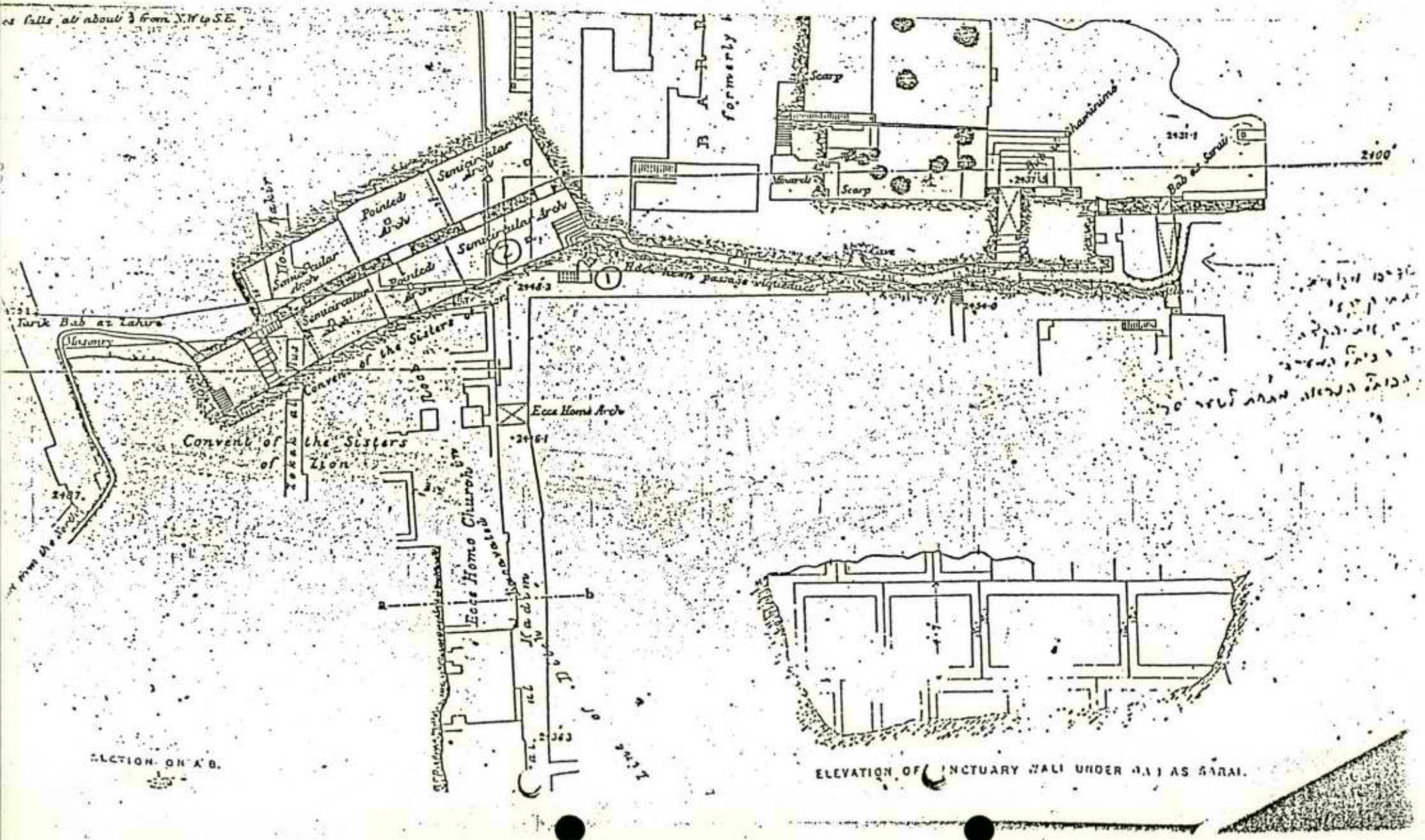
falls at about ½ from N.W. to S.E.
Turk Bab az Zahra
Convent of the Sisters of Zion
Convent of the Sisters
Ecce Homo Arch
Ecce Homo Church
Via Dolorosa
Pointed Arch
Semicircular Arch
Hole leads to passage sequestered
Cave
Scarp
Church
Bab az Sahrah
Hammam
formerly
2100'
SECTION ON A B.
ELEVATION OF SANCTUARY WALL UNDER BAB AS SAHRAH.

המודיע — עמ' ב' יום ה' כ"ה אדר מ"ד

נחשפה תעלת המים שהובילה מים להר הבית

התגלית החשובה ביותר מאז החלו החפירות ליד הכותל המערבי

— מאת סופר "המודיע" —

תעלת המים ההיסטורית שהובילה מים להר הבית, נתגלתה בהמשך החפירות שמבצע משרד הדתות ליד הכותל המערבי. המינהרה שאורכה 80 מטר ורוחבה 7 מטר היתה ידועה מלפני מאה ועשרים שנה, אולם היא נחשפה מחדש רק בשבועות האחרונים — על כך נמסר בסיור שנערך, על ידי שר הדתות מר זבולון המר, שציין את עבודת החשיפה שהחל לה עוד לפני 19 שנה על ידי משרד הדתות בתקופת כהונתו של ד"ר זרח ורהפטיג בהיותו שר הדתות לאחר מלחמת ששת הימים.

תעלת המים נחשפה בקצה הכותל המערבי, שנחשף בחפירות כבר לפני כמה שנים. בחפירות אלה נתגלתה, כידוע, גם אחת מאבני הכותל הגדולות ביותר באורך של 14 מטר ובגובה של שלושה מטר. החפירות גילו את הכותל המערבי לכל ארכו, עד לסלע היסוד. הדרך אל המינהרה סלולה באבני הריצפה מימי בית שני ובסופו, מגיעה אל תעלת המים שנוקתה מז העפר שה־צטבר בה במשך אלפיים שנה.

התעלה שנתגלתה, בפיקוח אגף העתיקות של משרד החינוך והתרבות מקשרת תת קרקעית בין מינהרת הכותל בחלקה הצפוני ומסתיימת מתחת למינזר הידוע בשם "אחיות ציון", שבה נראים במעמקי המרתפים, גם שרידיו של מבצר אנטוניה, מבצר שהיה עמדת מגן על הר הבית.

אנשי משרד הדתות ובתוכם השר הממונה על עניני הדתות שהשתתפו בסיור, אמרו, כי זו התגלית הארכיאולוגית החשובה ביותר שנת־גלתה עד עתה. בין המשתתפים בסיור, היה גם הארכיאולוג האיזורי דן בהט, שהסביר, כי עוד בתקופות קדומות ידוע היה על קיומה של תעלה זו, שהיא חצובה כולה בתוך סלע היסוד של הר הבית.

הראשון שהוזמן לבקר במינהרה היה ד"ר זרח ורהפטיג, שהתחיל עוד לפני 19 שנה את עבודת החשיפה של הכותל המערבי לכל אורכו. אתו היו גם רב הכותל הרב יהודא מאיר גץ, מנכ"ל משרד הדתות, סגן המנהל הכללי של משרד הדתות מר ציון גרמי המשמש כראש צוות היגוי לחפירות הכותל וכן מהנדסים המל־ווים את עבודת החשיפה מאז ראשיתה. הביקור, שבו השתתף גם סופרנו, עורר התרגשות רבה. כן השתתפו מר משה זליקוביץ מנהל המחלקה למקומות קדושים, מנהל העבודה מר פנחס זילביגר המלווה את העבודה מראשיתה.

כפי שנודע לנו, לא צפויה התנגדות מצד המוסלמים, כיון שראשי הוואקף היה בסוד החפירה ואינה פוגעת בשום מבנה שמעליו.

בסוף התעלה נמצא גם בור מים גדול שבו הצטברו כמויות מים גדולות שסיפקו את צרכי בית המקדש, זו תעלה שמוזכרת בספרות התל־מודית, והיא חצובה כולה בסלע כשמעליה יש כיסוי של אבנים ועפר. התעלה תיפתח לציבור, אחרי שיושלמו עבודות החיזוק והדרכים לביקור המוני יותר.

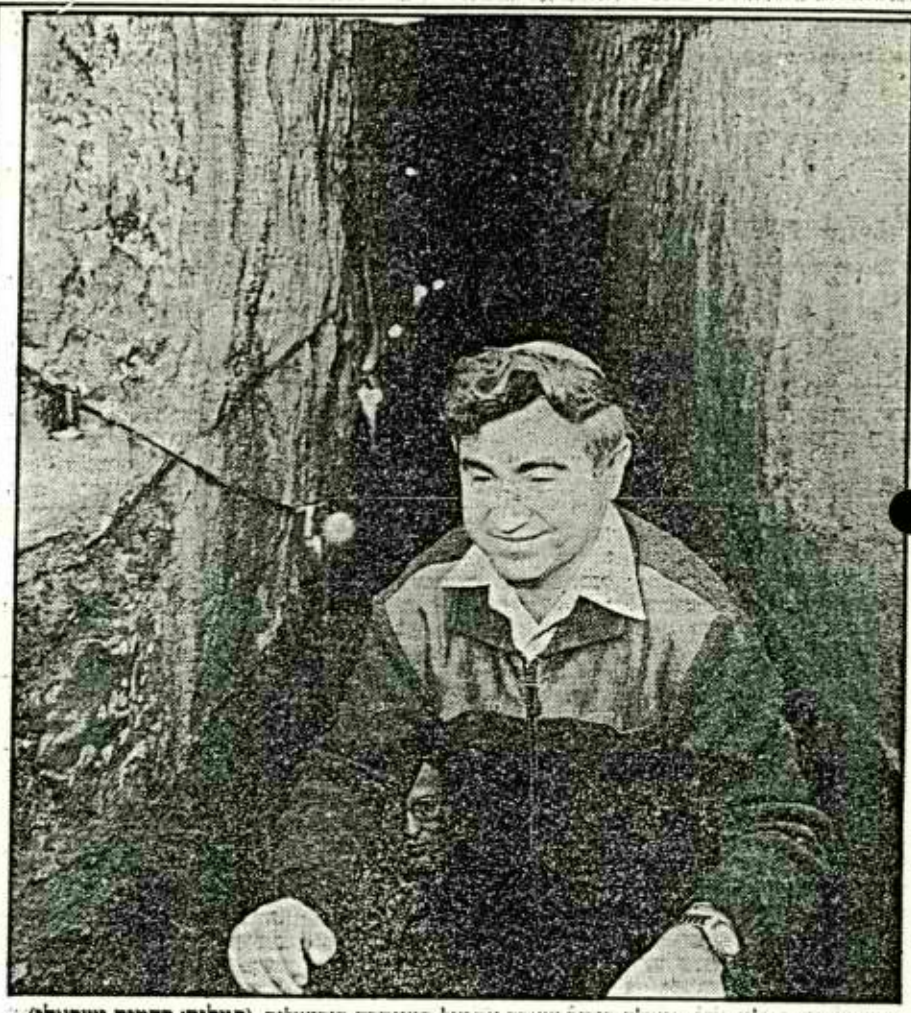

שר הדתות, זבולון המר, במהלך ביקור שערך אתמול במינהרה בירושלים (תצלום: רחמים ישראלי)

"גילינו היסטוריה של ממש"

ארכיאולוג מחוז ירושלים מעריך כי חשיבות המינהרה ששימשה להולכת מים מאיזור שער שכם אל מתחת להר הבית זהה לחשיבות ניקבת השילוח

מאת נרב שרגאי
כוסר "הארץ" בירושלים

"ראינו שלוש־ארבע אבנים גדולות, ואחריהן עפר ועוד עפר. הוצאנו כמויות רציניות, ומצאנו עצמנו בפתחו של מסדרון ארוך ורטוב. ההתרגשות הייתה עצומה. גילינו היסטוריה של ממש, ורצנו לספר על זה לאחראים" — כך תיאר אתמול משה ירושלמי, פועל בחפירות הכותל את רגע חשיפת המנהרה, שנתגלתה במקום לפני כשבועיים, ימים אחדים לפני חג הפורים.

ירושלמי ושני פועלים נוספים שעבדו במקום, מיהרו לדווח על התגלית למהנדס האחראי על העבודות במקום, נפתלי קדרון. קדרון העביר העביר את הידיעה לשר הדתות. אתמול עידכן השר המר בנושא את ראש הממשלה יצחק שמיר, את שר החוץ שמעון פרס ואת ראש עיריית ירושלים, טדי קולק. כמו כן נמסרה הודעה לראשי הוואקף ולראשי המנזר הנוצרי "אחיות ציון", שמתחתיו מסתיימת המנהרה התת־קרקעית. אנשי המוסד הנוצרי ואנשי הוואקף יוזמנו לבקר במקום.

על חשיפת המנהרה דווח אתמול ב"הארץ" לראשונה.

ארכיאולוג מחוז ירושלים, דן בהט, אמר אתמול כי המנהרה שנחשפה מחדש, (דבר קיומה היה ידוע לארכיאולוגים) זהה בחשיבותה לניקבת השילוח.

אורך המנהרה 80 מ', רוחבה כמטר וחצי וגובהה 8 מ'. היא שימשה להובלת מים מאזור שער שכם ועד לאחר מבורות המים מתחת להר הבית בתקופת החשמונאים. המנהרה כולה חצובה בסלע, לאורך חומת הר הבית ולא מתחת לתחומו. התיקרה עשויה מציפוי אבנים, שהונחו במקביל האחת לצד השניה. באמצע המנהרה קיים סכר. בקצה המנהרה — מתחת למנזר "אחיות ציון" נמצאת בריכת מים התחומה בקיר אבן גבוה. הקיר נבנה על־ידי אנשי המנזר במאה הקודמת, ומאחוריו נמצאות בריכות המים של המנזר.

מתוך אולם הבריכה עולות מדרגות הישר אל הוויה־דולרוזה. הפתח ל"דרך היסורים" עדיין חסום. במנהרה הותקנה תאורה זמנית, ובכוונת משרד הדתות לערוך בה שיפוצים וחיזוקים באופן שניתן יהיה להפכה לאתר תיירות.

אתמול ביקרו במקום שר הדתות זבולון המר, מנכ"ל משרדו זבולון אורלב, סמנכ"ל המשרד ציון גרמי, רב הכותל מאיר גץ, הארכיכל דוד קסוטו, המהנדס נפתלי קדרון וארכיאולוג המחוז דן בהט. הם מסרו, כי עבודות חשיפת הכותל המערבי, שהחלו לפני 19 שנה, הסתיימו למעשה.

הצופה

ב"ה יום חמישי כ"ה אדר תשמ"ז (26.3.1987)

תגלית ארכיאולוגית המעוררת התרגשות

נחשפה מינהרה המגלה אבני הכותל מתחת להר הבית

שר הדתות, זבולון המר מסר בשעות הבוקר לנשיא המדינה, ראש הממשלה וממלא מקומו ולרבנים הראשיים לישראל פרטים על התגלית המרעישה * שלמה, למעשה, מלאכת חשיפת הכותל המערבי, לאורך כ־490 מטר * ניתן לראות את אבני הגזית ששימשו הבסיס לבית המקדש * האתר יפתח בקרוב לביקורים המוניים

מאת שלום צוריאל סופרנו בירושלים

מנהרת מים שאורכה 80 מטר וגובהה 7 מטר ברוחב מטר מתקופת החשמונאים, נחשפה מ־תחת לעיר העתיקה בירושלים.

המנהרה הוצגה לראשונה לציבור, בסיור עתונאים, שנערך אתמול באתר החפירות של הכותל המערבי בהשתתפות שר הדתות זבולון המר וארכיאולוג המחוז דן בהט.

את דבר גלויה של המנהרה מסר שר הדתות כבר בשעות הבוקר לנשיא המדינה, לרה"מ, למ"מ רו־ה"מ ושר החוץ, לרבנים הראשיים ולראש העיר אשר קבלו את ההודעה ואת הפרטים על התגלית בהתרגשות רבה.

תקלות היסטוריות

המנהרה שהוגדרה ע"י הארכיאולוגים כתגלית היסטורית נחשפה באקראי: תוך כדי החפירות המבו־צעות לאורך הכותל המערבי.

19 שנה של חפירות

החפירות הללו החלו לפני כ־19 שנה ביוזמתו של שר הדתות דאז ד"ר זרח ורהפטיג. לפני כ־4 שנים הופסקו החפירות הללו והן חודשו ע"י השר המר מיד עם כניסתו לתפקידו. כשר הדתות, החפירות הללו הושלמו למעשה והכותל המערבי נחשף באו־רך כ־490 מטר לאורך החפירות הללו ניתן לראות את אבני הגזית ששימשו בסיס לבית המקדש.

אחת האבנים הללו שאורכה כ־14 מטר, שוקלת כ־400 טון.

גילויה של מנהרת המים

כאמור, תוך כדי החפירות הללו נתגלתה בערב פורים האחרון מנהרת המים שארכיאולוגים מזהים אותה בוודאות עם המנהרה שנחפרה בתקופת החשמ־מונאים ושמתפקידה היה להוביל מים לירושלים.

אורכה מהמקום שבו היא נחשפה ועד בריכת ה־מים שמתחת ויה־דלה־רוזה היא 80 מטר והיא הצו־בה בסלע.

חציה השני של המנהרה נמצא מתחת למנזר „א־חיות ציון". המנהרה ע[illegible]רת בצד הסלע הענק שעליו בנוי מבצר אנטוניה.

נהכנה ע"י הורדוס

הארכיאולוגים מעריכים כי הבנהרה נחסמה ע"י הורדוס בזמן בנית הבית השני.

שר הדתות שנראה נרגש במהלך הסיור הודיע כי המשרד יעשה את כל הסידורים הדרושים על מנת לאפשר לקהל הרחב לסייר באתר וליהנות מ־התגליות ההיסטוריות המקשרות את עם ישראל עם עברו. כמו כן אמר השר כי המשרד יכשיר את האולמות שנחשפו בחפירות כמקומות לתפילה ול־שיעורים בנושא המקדש והר הבית.

מחווה לד"ר ורהפטיג

שר הדתות זבולון המר עשה אתמול מחווה מיו־חדת כלפי ד"ר זרח ורהפטיג והזמינו לביקור באתר החפירות לפני סיור העתונאים.

הוא הביע הערכה ליוזמתו מלפני 19 שנה להת־חיל בחפירות הכותל המערבי. אתמול נסגר המעגל עם השלמת החפירות שחודשו כאמור ביוזמתו של השר המר.

לציונות—לסוציאליזם—לאחוות עמים

עַל הַמִּשְׁמָר

יום ה׳, כ״ה באדר תשמ״ז, 26 במרס 1987 / שנה מ״ד מס׳ 13304 / המחיר 85 אג׳ כולל מע״מ

נחשפה תעלת מים מימי החשמונאים מתחת לעיר העתיקה

עם סיום חשיפת הכותל המערבי ● הארכיאולוג בהט: אחת התגליות המרעישות בהיסטוריה של ירושלים ● השר המר: המקום ייפתח לקהל

מאת בצלאל עמיקם.

כתב „על המשמר"

הכותל המערבי נחשף בימים אלה לכל אורכו — 490 מטרים. עם סיום החפירה ציפתה לחופרים תגלית מרעישה ברמות תעלת מים קדומה שהוליכה מהבריכות שבירכתי מנזר האחיות ציון אל הפינה הצפונית של הר הבית. המנהרה נבנתה בידי המלכים החשמונאים והיא משתרעת מתחת לרחובות העיר העתיקה.

המנהרה היתה פתוחה והמעבר בה אפשרי בקומה זקופה. יא מקורה אבן ובסופה ישנה בריכת אגירה הידועה בשמה „סטרוטין". הבריכה חסומה במרכזה בקיר, שאותו בנו הנזירות במנזר האחיות ציון כדי למנוע מעבר.

במסיבת עיתונאים שנערכה אתמול באתר הכריז שר הדתות זבולון המר בחגיגיות כי „היום גמרנו לחשוף את הכותל המערבי". הוא הדגיש כי עם השלמת הסידורים הבטחוניים, יפתח המקום לקהל הרחב.

הארכיאולוג דן בהט אמר כי זאת אחת התגליות הגדולות בהיסטוריה של ירושלים. „כאשר התבשרתי על גילוי פתח המנהרה ועברתי לארכה, חשתי כי אני ניצב בפני רגע גדול" אמר בהט, המפקח על החפירה, הנמשכת זה 19 שנה, על ידי צוות של משרד הדתות.

שר הדתות המר מסייר במנהרה אתמול (צילום: רחמים ישראלי)

בהט סיפר כי אמנם היה ידוע על מקום המצאה של המנהרה החשמונאית, שכן לפני 120 שנה הזרחל לתוכה אחד מחוקרי ירושלים. אולם עתה נתגלתה במלוא עוצמתה. אין ספק כי גילוי זה מצטרף לשורת החשיפות הגדולות של עברה הקדום של ירושלים, מאז החלה תנופה מחודשת בארכיאולוגיה של העיר לאחר ששת הימים. בסיור לאורך המנהרה החדשה מבחינים בסכר, שנועד לעצור את המים, שזרמו מכיוון שער שכם לברכה ומשם להר הבית. כן מגיעים אל מקום „התפר" שהוא המקום, שבו חצתה חומת הר הבית ההרודיאנית את המנהרה החשמונאית הקדומה ממנה בכ־120 שנה.

תגלית נוספת המפיצה אור חדש על ההסטוריה של ירושלים היא סלע גבוה, עליו הונחו יסודותיה של מצודת אנטוניה, שחלשה על הר הבית ועל ירושלים כולה. בעת המצור הרומאי של טיטוס, סתמו הלגיונות הרומאים את בריכת המים והניחו עליה סוללה שעליה נשענו מכונות המצור.

חדשות
Hadashot daily newspaper
עורך ראשי: יוסי קליין
עורכים: רני חזר, ריטה צרור
עורך יומי: ראדוד בנימטו
מנכ"ל: רוני אין

היה שם

אמנון לוי

מדובר בנס פורים

שר הדתות ורבנים מכובדים חושפים בפני עיתונאים את מנהרת המים העתיקה להר הבית

זבולון המר הגיע עם נעליים גבוהות (צילום: ירון קמינסקי)

באולם עתיק, שנים עשר מטר מתחת לפני הקרקע, אי שם מתחת לרחוב הקולשלת בעיר העתיקה, הכינו אותנו לקראת הרגע הגדול: הולכים לראות את המנהרה העתיקה שהתגלתה במקום לפני שבועיים. מנהרת מים בת אלפיים שנה לערך, מימי החשמונאים, שהביאה מים מחוץ לעיר העתיקה ועד הר הבית.

לפני שבועיים, נס פורים, גילו חופרים את פתח המנהרה. עכשיו, בא שר הדתות, באו רבנים ומכובדים, להציג בפני העיתונאים את ההישג הארכיאולגי הנכבד הזה. כאילו היינה המנהרה, שנחפרה אי שם סמוך לשנת מאה עשרים לפני הספירה, מפעל מכובד של משרד הדתות. לפני היציאה למנהרה עצמה כינסו אותנו באולם העתיק, פיזרו כיסאות, תלו מפה על הקיר, הכינו שולחן עם מיץ ויין בצד. מחוץ לראות את כל אלה באולם מערה גדול, שרצפתו לוחה, ובצידי האולם עדמות חול של החפירה. כל הנכבדים ממהרים להגיע, ובהם גם ישיש מופלג אחד, שר הדתות לשעבר, זרח ורהפטיג, שבא לראות את הנס. ורהפטיג התחיל לחפור, אבל ברור עכשיו למה המנהרה לא נמצאה כי מיץ, כי אין ספק שהוא לא יכול היה לעמוד, בגילו, במצוקת הנליכה במנהרה. היה צריך לחכות לשר חדש וצעיר יותר, עד שתיחשף המנהרה, ויערכו את הטקס.

אחרי הסבר קצר של ארכיאולוג המחוז, דן בהט, יוצאים לדרך. הנה הנתונים הרשמיים על החפירה: מדובר בתעלת מים, שמונים מטרים אורכה, וגובהה — בקטעים מסוימים — מגיע לשמונה מטר. היא מתחילה בבריכות מתחת למגזר "אחיות ציון", ומסתיימת בנקודה הצפונית של הכותל, עם חשיפת המנהרה נחשף כל הכותל המערבי, שאורכו מגיע ל־490 מטרים.

מצוידים בנתונים הרשימים האלה יוצאנו לדרך, חבורה של עיתונאים נרעזים, הראשונים זה אלפיים שנה המסקרים את המקום. בהתחלה הולכים בדרך סלולה יחסית עד שמגיעים לפתח קטן. כאן גילו לפני שבועיים את המנהרה. איך גילו? פתאום נשבה רוח חזקה תוך כדי עבודת החפירה. החופרים שידעו על המנהרה ממפה עתיקה, מיהרו להוציא את החול. פנחס זילברג שהיה במקום מתאר: "ראינו חלל והייתה התרגשות גדולה".

המנהלים, המהנדס קורדון והארכיאולוג בהט, מזכירים לנו כל הזמן שעלינו להתרגש, כי פה מדובר בתגלית ענקית, אבל עלי ההתרגשות מכבידה מאוד, כי איראפשר לי גם להתרגש, וגם להיזהר שלא להחליק בבוץ הנורא של המנהרה, או בסולמות אקסנים ששמו לכבודנו כדי לרלג על מכשולים. קירות המנהרה סוגרים משני הצדדים צמוד מאוד על ההולכים, וגורמים לתחושה של הליכה בקניון צר וגבוה. בימי החשר מתאים חשבו שזה מעבר טוב רק למים, ודווקא במאה העשרים מתעקשים להעביר פה בני אדם. כל התפארת הזאת תיפתח בקרוב לקהל. מי שאוהב להתלכלך בבוץ, יוכל לעלות לירושלים, לעמוד מול האבנים העתיקות ולשתוק שם שתיקות רבות משמעות.

27.6.88

לכבוד:

ראש הממשלה	- מר יצחק שמיר
מבקר המדינה	- גב' בן פורת
שר האוצר	- מר קיסר - מר ניסים
שר המשפטים	- מר שריר
מנכ"ל משרד הפנים	- הרב אריה דרעי
יו"ר ועדת הפנים של הכנסת	- ח"כ דב שילנסקי
ראש עיריית ירושלים	- מר טדי קולק
מבקר עיריית ירושלים	- מר שמשון גלובטר
מפכ"ל משטרת ישראל	- רב-נצב מר קראוס
קצין מחוז ירושלים	- מר סוויסה
אל"מ(מיל.) מר שמואל פרסבורגר	

הנדון: איום בהפגנה ובפניה לבג"צ נגד ראש עיריית ירושלים.

ראש עיריית ירושלים מתקפל מול לחצה של "נאדירה קיבוקיאן": מחבלת ערביה - נוצריה ידועה, הנשואה לרופא ארמני, שאיימה בפומבי לסגור באלימות את הכביש לכותל המערבי אם לא תנתן לארמנים הזכות לחנות בחניית הרובע היהודי. ראה ידיעה במקומון "ירושלים" מתאריך 10/6/88.

לפני שנים רבות שילמה מדינת ישראל סכום עתק לכנסיה הארמנית ורכשה כחוק את החניה הנ"ל עבור צרכי תושבי הרובע היהודי בלבד.

מתברר שהלחץ והמצוקה נוצרו ע"י תפיסה של מקומות החניה שנועדו ליהודים ברובע - ע"י קצבים ערבים מהשוק וע"י ארמנים, שלהם עתודות חניה בלתי מנוצלות לכ-600 מכוניות לפחות, צמוד לחומה לפני העיקול לשער ציון.

אבל הארמנים - לאור המצב המדיני הידוע, רוצים בכוח להתחלק בכבשת-הרש היהודית הקטנה. את זאת פשוט לא נתן!!!

טרם החלה מכירת החיסול הכללית של מדינת ישראל!

כניעה מהירה של ראש העיר למחבלת הארמנית נאדירה קיבוקיאן, הינה חרפה לעם ישראל ולמדינת ישראל, שתזכר לדראון ותגרור הוצאות עתידיות של עשרות מליוני דולרים לקופת המדינה המדולדלת וסבל ליהודים המתגוררים ברובע היהודי.

מר קולק - חזור בך !

מוגש לעניני דתות
לשכת המנכ"ל
03-07-1988

אין לכם אפשרות להעלות מתקנים ה קרבים הבישה ה אזרחי לכותל המערבי שפיר בית מקדשנו

בהזדמנות זו אנו רוצים להביע שנית את מחאתנו הנמרצת על נסיונותיו החוזרים ונישנים של ראש העיריה מר טדי קולק לדלל את התנועה לרובע היהודי ולכותל המערבי.

סמוך לנפילת הרובע היהודי בשנת 1948 הוא היה "גטו יהודי". לא עודי! לא נסכים לשום הגבלות!!! מה גם שכל ההגבלות היזומות הינם כדי להשביע את "רצון הכנסייה הארמנית" שעז חפצה בשקט תחבורתי מול שערי כנסייתם, על חשבון עורק החיים היהודי הישן - כביש הכותל, שעוד לפני עשרות רבות בשנים נסעו בו אוטובוסים במסלול הקיים "הלוך ושוב", באותו ציר, עד סמוך לבתי מחסה (משם החלו המדרגות לעבר הכותל המערבי).

העתקים:
חברי כנסת
חברי מועצת העיריה
עתונות

אלי רוט
מ"מ ראש עת"ל
ה איר הירוקה

הערה: אנשי פעולו הארמנים רסיסי צבאות בקצה הכביש שליד הכנסיה הארמנית ולאחרונה מאיימים מ חיין של שאר הענין בתשלומים.

.צעת תשובה לשאילתא מס' 004402 של ח"כ ד. שילנסקי מ- 6.6.88

לשאלה 1: הצענו לא פעם להכשיר מגרש חנייה בסביבת רחבת הכותל שישמש את כלל המבקרים, לצערנו נתקלנו בהתנגדות עיקשת מצד העיריה. למעשה דחתה העיריה את הצעתנו על הסף והנושא לא הגיע לכלל דיון.

לשאלה 2: על פי הקריטריונים מאפשרים לבעלי השמחה להכנס ברכבם לרחבת הכותל אך ורק לצורך הסעת מוגבלים, ע"י אישור חד-פעמי.

לשאלה 3: מנהל המחלקה למקומות קדושים שהה ברחבת הכותל באותה שעה במסגרת תפקידו.

לשאלה 4: ההוראות בדבר כניסת רכבים לרחבת הכותל הם ברורים וחד משמעתיים, הם מבוססים על גישה אובייקטיבית לפי הצרכים בלבד ואין בהם שום מגמה של אפלייה.

לשאלה 5: ראה התשובה לסעיף 1 (אולי תתן ועדת הפנים דעתה על הנושא?).

נמשרד לעניני דתות
לשכת המנכ"ל
03-07-1988
נתקבל

שמעון הרלב

לשכת השר
6 -06- 1988
נתקבל ביום
חיים
מס 402

הכנסת

ירושלים, י"ד בסיון התשמ"ח
30 במאי 1988

שאילתה לשר הדתות

הנדון: אפליה בין גבירים ל"עמך" על יד הכותל

בקרתי הבוקר בכותל לרגל בר-מצוה של אחד מידידי. מצאתי כי הרחבה הראשונה מלאה במכוניות מפוארות. הוסבר לי כי עשיר מופלג מהגולה, בשם ספרא, עורך בר-מצוה לבן, וניתנה הוראה ממשרד הדתות לאפשר לכמות מסויימת של מכוניות בעלי השמחה ואורחיהם להיכנס ולחנות ברחבה.

ראיתי גם אנשי בטחון ישראלים רבים. חלקם נכחו בגלל (~~שבו~~) ראש הממשלה, מר שמעון פרס, שגם הוא הגיע לחגיגה, וחלקם שמרו על משפחת ספרא.

שאלתי לכבוד השר:

1. מדוע אין באזור הכותל מקום חניה מסודר, למרות שמגיעים לכותל זקנים ונכים (~~הנאלצים לכתת את רגליהם מרחק רב, לפעמים בכותנות אחרונים, על מנת להגיע לכותל?~~)
2. מדוע ניתנה הוראה לאפשר למכוניות של מחותני השמחה ואורחיהם להיכנס ולחנות ברחבת הכותל, בעוד שאין מאפשרים זאת לזקנים, נכים וילדים?
3. האם כבודו ער לכך שאנו עלולים להתדרדר למצב בו יינתן יחס מיוחד לגבירים? (~~ואני מציין זאת עם כל הכבוד למשפחת ספרא ובלי כל רצון או כוונה לפגוע בהם~~).
4. (~~חדש~~) ניתנה הוראה למנהל מח' המקומות הקדושים לעמוד בשער, להיות נוכח אישית ולפקח על הסדר?
5. מה בדעת כבודו לעשות כדי שתופעה מעין זו לא תחזור? (~~ושמדן למקום קודשנו לא תהיה עוד כל אפליה בין עני לעשיר?~~)
6. כיצד בדעת כבודו להתגבר על בעיית החניה באזור הכותל (~~בכלל, ובפרט לזקנים, נכים וילדים קטנים בפרט?~~)

בכבוד רב,

ח"כ ד. שילנסקי

הנאילתא נרשמה ביום
-6- 1988
מועד אחרון למתן תשובה
30 יוני 1988